

Prva številka // poljudni članek: **Evolucija selitve ptic** // varstvo ptic: **Barjanski travniki – smrtonosni privid** // narava: **Zlati šakal – nova lovna vrsta v Sloveniji** // portret ptice: **Dular** // portret ornitologa: **Conrad Gesner – rojstvo sodobne ornitologije** // mi za ptice in naravo: **Mladi spoznavali bogastvo reke Drave / 1. Kongres obročkovalcev ptic Slovenije**

Svet ptic: 01, '15

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije // letnik 21, številka 01, april 2015 // ISSN: 1580-3600

→ SVET PTIC:

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 21, številka 01, april 2015//ISSN: 1580-3600 prej Novice DOPPS//ISSN: 1408-9629

spletna stran revije:

<http://ptice.si/publikacije/svet-ptic>

izdajatelj:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), p. p. 2990, SI-1000 Ljubljana

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani.

Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja.

Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

naslov uredništva:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75, fax: 01 425 11 81, e-pošta: dopps@dopps.si, spletna stran: ptice.si

glavna urednica: Petra Vrh Vrezec

e-pošta: petra.vrh@dopps.si

uredniški odbor: Gregor Bernard, Luka Božič, Alenka Bradač, Katarina Denac, Tomaž Mihelič, Jakob Smole, dr. Tomi Trilar, Barbara Vidmar, doc. dr. Al Vrezec

lektoriranje: Henrik Ciglič

art direktor: Jasna Andrič

oblikovanje: Mina Žabnikar

prelom: Nebia d.o.o.

tisk: Schwarz d.o.o.

naklada: 2.500 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revijo sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na naslov uredništva ali na elektronski naslov: petra.vrh@dopps.si

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavni urednici.

Poslanstvo DOPPS: Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

predsednik: Rudolf Tekavčič

podpredsednica: dr. Tatjana Čelik

upravni odbor: Tilen Basle, Peter Krečič, Tomaž Mihelič, mag. Iztok Noč, Tomaž Remžgar, Tanja Šumrada

nadzorni odbor: Luka Korošec, prof. dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar

direktor: doc. dr. Damijan Denac

IBAN: SI56 0201 8001 8257 011

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

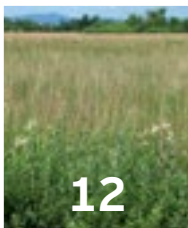
Fotografija na naslovnici:

Črnoprati ponirek (*Podiceps nigricollis*) je redek in naključen gnezdilca v Sloveniji. Lani je na zadrževalniku Medvedce gnezdilca kar pet parov teh čudovitih ptic.

foto: Jure Novak

6

12

14

16

24

26

30

34

4

Ptice naših krajev

// Al Vrezec, Jurij Hanžel

6

Evolucija selitve ptic

// Tina Petras

9

Beloperuti krivokljun

10

Nekdanja sovjetska Osrednja Azija

// Janez Mihovec

12

Barjanski travniki – smrtonosni privid

// Tomaž Jančar

14

Zlati šakal – nova lovna vrsta v Sloveniji

// Jasna Mladenovič, Miha Krofel, Tomaž Berce, Mateja Deržič

16

Dular

// Domen Stanič

24

Črnoprati ponirek na Medvedcah

// Jure Novak

26

Conrad Gesner – rojstvo sodobne ornitologije

// Petra Vrh Vrezec, Al Vrezec

28

Pomladna opazovanja v naravi

30

Mladi spoznavali bogastvo reke Drave

// Tilen Basle

31

Za nami je Januarsko štetje vodnih ptic 2015

// Tilen Basle

32

Pomlad je že tu!

// Barbara Vidmar

32

Akcija "Ptice okoli nas" je zaključena

// Tilen Basle

33

1. Kongres obročkvalcev ptic Slovenije

// Bia Rakar

34

Gregorjevo

// Bia Rakar

34

Črna štoklja Franček – medijska zvezda

// Katarina Denac, Petra Vrh Vrezec

36

Uničili so reko Iščico

// Tomaž Jančar

37

Kaj se dogaja z Vrbino

// Gregor Bernard

38

Neprestano 200-dnevno letenje

// Tadeja Balanč

39

Naj fotoulov

40

Dva laboda grbca sta se spravila na tretjega

// Mirko Gaberšek

41

Novice DOPPS

Upadanje biotske raznovrstnosti je danes realna stvarnost, proti kateri se bije zanesenjaški boj tako pri nas doma kot drugod po svetu. Dobička v smislu razkošnih jaht, luksuznih vil in prestižnih avtomobilom tu seveda ni, a nagrada za te napore je večja. Naravna pestrost je pravzaprav neprecenljive vrednosti. In uspeh obrniti trend upadajoče populacije katerekoli vrste je praznik, ki bi se ga morali veseliti vsi, celo tisti na razkošnih jahtah. In res je razlogov za praznovanje kar nekaj, o čemer smo brali v nedavno izdanem poročilu o okrevanju nekaterih vrst v Evropi *Narava v Evropi se vrača* (Wildlife Comeback in Europe). Marsikatero nekdanj ogroženo, če že ne celo odpisane vrste so si številčno opomogle, prinesle koristi lokalnemu prebivalstvu ter postale upanje v prihodnost ohranjanja vrst.

»Narava se bo vrnila, če ji bomo dovolili – to je glavni moto poročila,« je povedal Frans Schepers, pobudnik projekta *Narava v Evropi se vrača*. »Z okrepitevijo pravnega varstva, dejavnim spodbujanjem obstoječih populacij divjih živali in ponovnimi naselitvami izgubljenih vrst ter z višjo toleranco do divjih živali bomo zagotovo dosegli povečanje števila vrst.« Gerben-Jan Gerbrandy, evropski poslanec in poročevalec za biotsko raznovrstnost, pa dodaja: »To poročilo najprej kaže na neverjetno odpornost narave. Poleg tega pa poudarja pomen evropske politike: Ptičja in Habitatna direktiva, Natura 2000 omrežje zaščitenih območij in Vodna direktiva so se izkazale v odločni podpori tej impresivni vrnitvi divjih živali.«

foto: Vincenzo Penteriani

»Poročilo med zmagovalci navaja tudi belorepca (*Haliaeetus albicilla*), katerega populacija se po vsej Evropi povečuje. Še pred manj kot 40 leti je bilo vrsti usojeno popolno iztrebljenje. Na nedavni konferenci evropske mreže za monitoring ujed in sov EURAPMON je švedski raziskovalec Björn Helander pokazal, v kako brezupnem položaju se je znašla baltiška populacija belorepca konec 70. let. Rib jim ni manjkalo, pobijali jih tudi niso, orli so gnezdili vsako leto, a bilo jih je vedno manj. Vzrok je bil očem neviden! V orlovskih gnezdih so ostajala neizvaljena jajca. Resen signal, da v okolju, kjer so živeli belorepci in z njimi tudi ljudje, nekaj ni prav. In res, izkazalo se je, da je Baltiško morje eno najbolj onesnaženih vodnih teles v Evropi. Alarm prve stopnje, ki je prav kmalu obrodil prve sadove. Uporabo kemikalij v kmetijstvu in lov s svinčnim strelivom so omejili, rodnost belorepcev se je povečala, z njimi pa tudi zdravo okolje za prebivalstvo baltiških obal. Optimistični belorepčev val se je razlil po vsej Evropi in pljusnil tudi k nam. Belorepec se je iz silno redke gnezdilke prelevil v vse pogostejšo gnezdilko s spodbudno rastočo populacijo več kot osmih odstotkov na leto!

Pred nekaj tedni sva obiskala Sierra Norte v južni Španiji. Pokrajina je polna kuncev in njihova izredna številčnost ima tudi neverjetne posledice za okolje, v katerem živijo. Ogromne gostote kuncev namreč vzdržujejo tudi veliko populacijo velikih uharic (*Bubo bubo*), ki je gotovo ena največjih na svetu! Vincenzo Penteriani, trenutno največji poznavalec velike uharice na svetu, pojasnjuje, da so tod razdalje med gnezdi velikih uharic neverjetnih 200 metrov, z ene točke pa slišimo tudi po osem pojočih samcev. Težava, ki jo imajo v tem delu sveta, pa ni preživetje redke in ogrožene vrste, pač pa iskanje sobivanja z lokalnim prebivalstvom, ki si kot uharica želi taiste kunčje pečenke. Izziv prihodnosti naravovarstva torej ne bo le ohranjanje populacij vrst, pač pa sobivanje ljudi z njimi. Raziskovalec velikih zveri Miha Krofel je v nedavnem intervjuju dejal, da je ravno sobivanje medveda in volka z ljudmi ključno za njun obstanek, kajti z zapiranjem v rezervate teh živali na dolgi rok ne bomo ohranili. Tudi med pticami se bo treba navaditi, da so sive vrane (*Corvus cornix*), krokarji (*C. corax*), kormorani (*Phalacrocorax carbo*) in še kaj del našega okolja in narave, ki se vrača.

Petra Vrh Vrezec in Al Vrezec

PTICE NAŠIH KRAJEV

// Al Vrezec, Jurij Hanžel

Naslov za kopije objavljenih prispevkov:

Al Vrezec, Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, p. p. 290, SI-1001 Ljubljana, e-mail: al.vrezec@pms-lj.si

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst: Jurij Hanžel, Komisija za redkosti,

DOPPS, Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana, e-mail: jurij.hanzel@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:

http://www.ptice.si/images/stories/slike_novice/2010/obrazec_si.doc

Labod grbec (*Cygnus olor*)

Novembra 2013 je bil pri Vrhniku ujet do sedaj verjetno pri nas najstarejši labod grbec, samica, ki je bila pred 25 leti obročkana v Linzu v Avstriji [VREZEC, A., FEKONJA, D. & ŠERE, D. (2014): *Acrocephalus* 35 (160/161): 25-58].

foto: Ivan Petrič

Moškatna bleščavka (*Cairina moschata*)

Nova tujerodna gnezdilka Slovenije, ki je julija 2007 uspešno gnezdila na ribniku pri Rogoški Slatini. Samica je vodila kar 15 mladičev [PODHRAŠKI, Z. (2014): *Acrocephalus* 35 (162/163): 171].

izvirni foto: Zdravko Podhraški

Konopnica (*Anas strepera*)

Med nenadnim poslabšanjem vremena oktobra 2012 so se na zadrževalniku Medvedce zbrale velike jate selečih se vodnih ptic, med njimi tudi jata 150 konopnic, kar je največja doslej opazovana jata konopnic pri nas [BORDJAN, D. (2014): *Acrocephalus* 35 (162/163): 165-169].

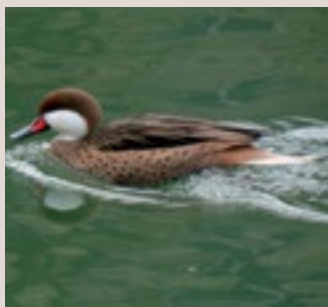
foto: Duša Vadnjal

Mlakarica (*Anas platyrhynchos*)

Čeprav se mlakarica na mariborskem delu Drave pojavlja čez vse leto, je raziskava v obdobju 2007/08 razkrila upad številčnosti vrste po 15 letih za več kot polovico, podobno tudi pri sivki in čopasti črnici, medtem ko se je število labodov grbcov povečalo [LOGAR, K. & BOŽIČ, L. (2014): *Acrocephalus* 35 (160/161): 5-23].

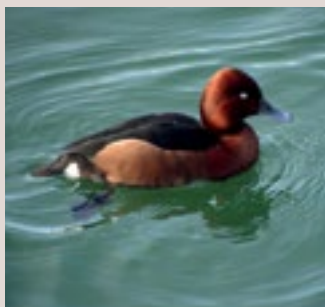
foto: Janez Papež

Bahamska raca (*Anas bahamensis*)

Prvi podatek za Slovenijo – en osebek te tujerodne vrste je bil januarja 2015 opazovan na Ljubljani v Ljubljani [Komisija za redkosti – vir podatka: Mirko Gaberšek].

izvirni foto: Mirko Gaberšek, www.NaIzletu.SITM

Kostanjevka (*Aythya nyroca*)

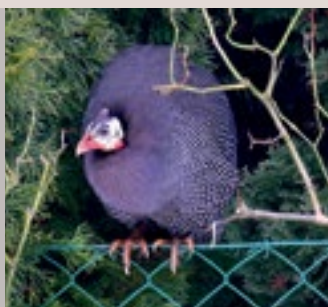
Marca 2015 se je na Cerkniskem jezeru na selitvi zbrala jata kar okoli 200 kostanjevk, sicer pa je bilo med racami največ sivk [D.J. (2015): *Delo* 57(65): 11].

foto: Ivo Božič

Pegatka (*Numida meleagris*)

Novo opazovana tujerodna vrsta pri nas, čeprav je šlo po vsej verjetnosti le za pobeglo ptico, opazovano februarja 2013 v Ljubljani [HANŽEL, J. (2014): *Acrocephalus* 35 (160/161): 59-72].

izvirni foto: Dare Fekonja

Virginijski kolin (*Colinus virginianus*)

Prvo potrjeno gnezdenje te tujerodne kure pri nas, ko je bila pri Belem Križu v Strunjanu julija 2014 opazovana samica s tremi mladiči [DENAC, M. (2014): *Acrocephalus* 35 (162/163): 172].

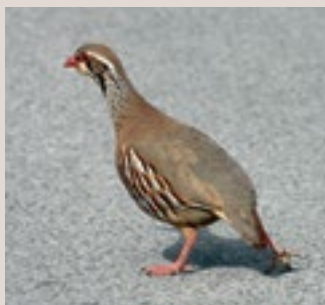
foto: Dare Fekonja

Turška kotorna (*Alectoris chukar*)

Tujerodna vrsta kotorne je bila leta 2008 večkrat opazovana na Nanosu, šlo pa je zelo verjetno za izpuščene ptice in ne prostoživečo populacijo [HANŽEL, J. (2014): *Acrocephalus* 35 (160/161): 59-72].

foto: Michael Sveikutis

Španska kotorna (*Alectoris rufa*)

Opazovanja te tujerodne kure so v zadnjem času vse pogostejša, nazadnje v Maliji aprila 2013, kar kaže na redna in po vsej verjetnosti namerna izpuščanja te vrste v naravo [HANŽEL, J. (2014): *Acrocephalus* 35 (160/161): 59-72].

izvirni foto: Tomi Trilar

Bela storklja (*Ciconia ciconia*)

Računalniško modeliranje razširjenosti vrste v JV Evropi na podlagi podatkov iz Slovenije, Hrvaške in BiH je razkrilo, da na izbor gnezdišč najbolj vplivajo vlažnost območja, velikost naselij in količina pomladnih padavin, verjetnost pojavljanja storklje pa se zmanjšuje z nadmorsko višino, naklonom in najnižjimi majskimi temperaturami [RADOVIČ, A. S. sod. (2014): *Bird Study* 62 (1): 106-114].
foto: Janez Papež

Strmoglavac (*Morus bassanus*)

Na morju pred Piranom je bil leta 2014 strmoglavac opazovan kar dvakrat, v juniju in avgustu, in sicer tako odrasli kot mladostni osebk [GENOV, T. & MALEK, A. (2014): *Acrocephalus* 35 (160/161): 85-89].
izvirni foto: Tilen Genov

Kormoran (*Phalacrocorax carbo*)

Kot kažejo dolgoletna januarska štetja vodnih ptic, prezimujoča populacija kormorana pri nas upada, medtem ko se število nekaterih drugih ptic pri nas pozimi povečuje, najbolj pri veliki beli čaplji [BOŽIČ, L. (2014): *Acrocephalus* 35 (160/161): 73-83].
foto: Bojan Škerjanc

Lopatasta govnačka (*Stercorarius pomarinus*)

Četrti podatek za Slovenijo – en mlad osebek te vrste je bil oktobra 2014 opazovan na Ptujskem jezeru [Komisija za redkosti – vir podatka: Luka Božič].
foto: Mark Zekhuis / Saxifraga

Bodičasta govnačka (*Stercorarius parasiticus*)

Deveti do dvanajsti podatek za Slovenijo – od junija do novembra 2014 so bili na vodnih površinah v severovzhodni Sloveniji opazovani trije osebk te vrste [Komisija za redkosti – vir podatka: Luka Božič, Matej Gamser].
foto: Peter Stein / Saxifraga

Kozača (*Strix uralensis*)

V letu 2012 obročkani mladiči na Jelovici je bil marca 2013 najden kar 122 kilometrov daleč v Brežicah, kar je doslej verjetno najdaljša najdba obročkane kozače v južni Evropi [VREZEC, A., FEKONJA, D. & ŠERE, D. (2014): *Acrocephalus* 35 (160/161): 25-58].
foto: Al Vrezec

Planinski hudournik (*Tachymartus melba*)

V Parku Škocjanske jame gnezdi tudi nacionalno pomembna populacija planinskega hudournika, ki je med letoma 2011 in 2012 štela 36 do 40 parov [FIGELJ, J. & KMECL, P. (2014): *Acrocephalus* 35 (162/163): 139-152].
foto: Ahmet Karataş

Sokol plenilec (*Falco cherrug*)

S satelitskim oddajnikom spremljani mladostni sokol, ki se je izvalil v okolici Dunaja v Avstriji leta 2009, je še isto leto preletel Slovenijo in lovil v okolici Ptuja, potem pa nadaljeval let na Madžarsko, Slovaško in Češko [GAMAUF, A. & DOSEDEL, R. (2012): *Aquila* 119: 65-78].
foto: Sergey Pisarevskiy

Siva vrana (*Corvus cornix*)

Zaradi svojega načina življenja prihaja siva vrana pogosto v konflikt z ljudmi in njihovimi interesi. Zaradi nje je bilo med letoma 2007 in 2010 v Sloveniji prijavljenih kar 95 škodnih primerov na kmetijskih površinah [POKORNY, B., FLAJŠMAN, K. & JELENKO, I. (2014): *Acta Silvae et Ligni* 103: 47-60].
foto: Janez Papež

Skalna lastovka (*Ptyonoprogne rupestris*)

Doslej največja jata pri nas z okoli 200 osebk je bila aprila 2012 opazovana pri Tržiču [BLAŽIČ, B. (2014): *Acrocephalus* 35 (162/163): 177-178].
foto: Tomi Trilar

Drevesna cipa (*Anthus trivialis*)

Z zaraščanjem se na Cerkniškem jezeru spreminja tudi vrstni sestav ptičjih združb, drevesna cipa pa je vrsta, ki se pojavlja v največjem številu v različnih fazah zaraščanja, čeprav ji najbolj ustrezajo zgodnje faze zaraščanja [BORDJAN, D. & BORDJAN, A. (2014): *Acrocephalus* 35 (162/163): 153-163].
foto: Dejan Bordjan

Veliki strnad (*Emberiza calandra*)

V primerjavi s popisom ptic Kozjanskega parka leta 1999 se je ob popisu leta 2010 pokazal velik upad populacij različnih vrst ptic, pri čemer se je najbolj zmanjšalo število travniških ptic, nekatere so celo izginile, npr. veliki strnad, prepelica, črnočeli srakoper, priba [KMECL, P., JANČAR, T. & MIHELJČ, T. (2014): *Acrocephalus* 35 (162/163): 125-138].
foto: Ivo Božič

1

1: Glavni razlog za spomladansko selitev ptic nazaj proti severnim krajem je uspešnejša gnezditve zaradi manjšega števila plenilcev, večjega obilja hrane in daljših poletnih dni, ki omogočajo več časa za prehranjevanje. Na sliki so togotniki (*Philomachus pugnax*).
foto: Tina Petras

Zakaj evropska populacija malega muharja (*Ficedula parva*) prezimuje v Aziji in ne v Afriki kot večina evropskih gnezdiljk? In zakaj se selijo kupčarji (*Oenanthe oenanthe*) iz Kanade in z Aljaske jeseni v Afriko, namesto da bi izbrali krajšo selitveno pot do Srednje ali Južne Amerike? Zakaj se selijo samo določene ptice? Kdaj in zakaj so se začele seliti prve ptice? To so le nekatera vprašanja, ki se nam pogosto porajajo pri opazovanju in preučevanju ptic na selitvah, na katera pa brez poznavanja evolucijskega razvoja selitev ni mogoče odgovoriti.

Evolucija selitve ptic

// Tina Petras

Selitev in zmožnost letenja sta najpomembnejši lastnosti, ki sta omogočili pticam tako široko razprostranjenost. Redna gibanja zajemajo večji del ali celotno populacijo neke vrste in potekajo vedno od območja gnezdenja do območja prezimovanja in nazaj. Ptice so se s selitvijo prilagodile sezonskim spremembam na gnezditvenem območju, predvsem so se ognile ostrim podnebnim razmeram v zimskem času, manjši razpoložljivosti hrane in povečani tekmovalnosti z drugimi osebki.

Ptice nas pogosto pritegnejo s svojimi raznolikimi selitvenimi vzorci: opazujemo lahko od masovnih selitev belih štorkelej (*Ciconia ciconia*), tibetanskih gosi (*Anser indicus*) in žerjavov (*Grus grus*) do nočnih selitev posameznih osebkov, kot sta modra taščica (*Luscinia svecica*) in severni kovaček (*Phylloscopus trochilus*). Marsikatera populacija iste vrste se nekoliko razlikuje od druge po načinu selitve, času in poteh.

Čeprav ima učenje pomembno vlogo pri oblikovanju selitvenih vzorcev, so najpomembnejše selitvene navede, kot so nuja po selitvi, izbira časa selitev, določanje smeri in razdalje, prirojene. Genetsko določeno vedenje se je pod vplivom naravne selekcije postopoma prilagajalo spremembam v okolju in preživele so le ptice z najboljšimi možnostmi za preživetje. Uspešna selitev je tako predvsem rezultat morfoloških (daljše, vitkejšje in bolj koničaste peruti), fizioloških (kopičenje maščob) in vedenjskih prilagoditev (nočna navigacija in nespečnost).

Ptice naj bi značilnosti delne selitve podedovale od svojih prednikov, vendar pa naj bi šele ciklične menjave ledenih dob oblikovale osnovne ekološke mehanizme evolucije selitve na dolge razdalje. Ali se je taka selitev začela razvijati zaradi povečane tekmovalnosti na prvotnih območjih gnezdenja in so predvsem mladostni osebki iskali možnost za uspešno gnezditev v severnejših življenjskih prostorih? Ali so nastanek selitve sprožile neugodne okoljske razmere na gnezditvenih območjih v negnezditvenem času? Vprašanja, ki ostajajo v prihodnosti predmet raziskav. Zagotovo pa je širjenje osebkov proti območjem z ugodnejšimi razmerami prvi korak k pravi selitvi, ki se je postopoma ukoreninila skozi naravno selekcijo.

Razvoj selitvenih poti med Evropo in Afriko

Za razumevanje sedanje razširjenosti ptic in njihovih selitvenih vzorcev poznavanje zgolj trenutnih razmer še zdaleč ni dovolj. Na primer, na vprašanje, zakaj mali

muhar preživi zimsko obdobje v Južni Aziji in ne Afriki, bomo lahko lažje odgovorili z boljšim vpogledom v geološko preteklost in v značilnost razširjanja ptic po ledenih dobah.

Nenehne podnebne in tektonske spremembe v geološki preteklosti so povzročile postopno prilagajanje ptic selitvam na dolge razdalje. Na začetku terciarja, v času tropskih in subtropskih razmer na globalni ravni, so se ptice selile le na krajše razdalje. Proti koncu terciarja se je podnebje začelo ohlajati vse do nastopa poledenitev. Da so ptice preživele te spremembe, so se bodisi prilagodile zimam s pomanjkanjem hrane bodisi izognile neugodnim razmeram s selitvijo. Še v terciarju so bili gorski grebeni in Sredozemsko morje glavne pregrade na poti k prezimovališčem v afriških savanah. Ob koncu pleistocenske ledene dobe se je občutno razširila puščava v Sahari in tako postala pomembna ekološka ovira pri selitvah v podsaharsko Afriko. Seveda je razvoj tako obsežne selitvene poti napredoval s postopnim povečevanjem puščavskega območja.

Zaradi cikličnega ohlajevanja in segrevanja med ledenimi dobami so morale ptice stalno povečevati in zmanjševati selitvene razdalje. Med ledenimi dobami so se gnezditvena območja za več naših vrst občutno skrčila. Večji del severne poloble so prekrivali led, tundra in mrzla stepa. Ptice zmernih zemljepisnih širin so take razmere preživele večinoma v pribežališčih listopadnih gozdov in sredozemskega rastja na Iberskem, Apeninskem in Balkanskem polotoku ter v severnih predelih Afrike. Podnebje se je ohlajalo ter postajalo bolj suho in spremenljivo tudi na afriški celini, tako da so se manjši ostanki savane in tropskega deževnega gozda obdržali le vzdolž Gvinejskega zaliva in ekvatorja. Po umiku ledenikov v toplejših medledenih dobah so ptice ponovno razširile svoja gnezditvena območja proti severu, nastale pa so tudi nove selitvene poti. Nekatere gozdne vrste so se širile v Evropo z vzhoda, iz Sibirije, kjer se je obdržala tajga tudi med ledenimi dobami. Če upoštevamo dejstvo, da večina selivk iz severnih in osrednjih predelov Azije prezimuje v Južni Aziji, lahko bolj razumemo, zakaj se vrste, kot je mali muhar, selijo v Indijo in Pakistan, ne pa v Afriko.

Selitvene poti in vzorci selitvenega vedenja

Med evolucijo selitev je deloval naravni izbor tako, da so se selitvene poti krajšale in postajale varnejše. Ptice so se selile po daljši poti le, da so se izognile povečani tekmovalnosti na bližnjih območjih ali da so obšle večje ekološke ovire. Selekcijski procesi pa so delovali pri

2

3

4

2: Peščeni in muljasti poloji, kjer si je možno na hitro pridobiti energijske zaloge, so verjetno bistveno pripomogli k oblikovanju selitvenih poti številnih pobrežnikov. Na sliki je peščenec (*Calidris alba*).
foto: Tina Petras

3: Pri čebelarju (*Merops apiaster*) se podaljšuje selitvena pot, saj širi svoje gnezditveno območje proti severnim predelom.
foto: Janez Papež

4: Kukavica (*Cuculus canorus*) je klasični dokaz o dedovanju selitvenega nagona. Notranji »ritmi« omogočajo celo neizkušenim mladostnim osebkom, da sami prispejo na območja prezimovanja in se spomladi vrnejo na gnezditvena območja.
foto: Tina Petras

5: Veliki skovik (*Otus scops*), specializiran za prehranjevanje z žuželkami, je naša edina sova, ki se seli na dolge razdalje.
foto: Dejan Rocner

nekaterih vrstah le v omejenem obsegu. Severnoameriška populacija kupčarja še vedno ohranja daljšo selitveno pot v Afriko, kamor so se selili njeni predniki. Glede na to, da ti kupčarji ne prezimujejo v Srednji ali Južni Ameriki, pomeni, da je njihov prirojeni selitveni program preveč neprilagodljiv, da bi omogočil razvoj krajše selitvene poti. Podobne selitvene vzorce lahko opazujemo še pri nekaterih drugih pticah, kot sta rumena pastirica (*Motacilla flava*) in severna listnica (*Phylloscopus borealis*). Omenjeni vrsti sta se razširili prek Beringovega preliva v Severno Ameriko, prezimujeta pa še vedno v jugovzhodni Aziji. Nedavno so odkrili tudi izjemno selitveno pot škotske populacije ozkokljunega liskonožca (*Phalaropus lobatus*). Predvidevanja, da se škotski ozkokljuni liskonožci pridružijo skandinavskim pticam na prezimovališčih na obalah Arabskega morja, so izpodbile analize geolokatorjev. Ptice z gnezdišči na Šetlandskih otokih prezimujejo na obalah Ekvadorja in Peruja, kar pomeni, da je škotska populacija naslednica severnoameriške in ne skandinavske populacije.

Pri selivkah na dolge razdalje s kratko življenjsko dobo, kot so prej omenjene vrste, se pojavlja malo sprememb v selitvenih strategijah in se selijo po poteh, po katerih so se širili njihovi predniki po umiku ledenikov. Prav zaradi tega se selivke na dolge razdalje niso v večji meri širile z evrazijske na ameriško celino.

V nasprotju s selivkami na dolge razdalje lahko selivke na krajše razdalje hitreje spreminjajo svoje selitveno vedenje. Manjša skupina srednjeevropske populacije črnoglavke (*Sylvia atricapilla*), ki je prezimovala do šestdesetih let prejšnjega stoletja večinoma na območju zahodnega Sredozemlja, je samo v nekaj desetletjih vzpostavila novo selitveno pot proti severozahodu, do prezimovališč na Britanskem otočju.

Prav tako je podedovano selitveno vedenje manj pomembno za selitve dolgo živčih ptic, kot so gosi, štor-

klje in žerjavi. Te se selijo v skupinah, ki jih vodijo najstarejše in najbolj izkušene ptice, pri čemer se njihove izkušnje z učenjem prenašajo na mlajše osebkke.

Selitve v sedanjem spreminjajočem se okolju

Selitveno vedenje se je skozi evolucijo razvijalo v tistih populacijah, ki so imele od tega več prednosti, kot če se ne bi selile: v povprečju je preživelo več osebkov, ki so se selili, kot tistih, ki so ostali na istem območju vse leto. Zakaj vedno pogosteje opažamo, da se nekatere vrste, kot je rjavi škarnik (*Milvus milvus*), ne selijo več ali pa le občasno? Različni ekološki dejavniki, kot so razpoložljivost hrane in naraščajoče temperature, so povzročili v zadnjih desetletjih spremembe selitvenih vzorcev pri marsikaterih pticah. Vedno več je tudi vrst, ki se širijo proti severu in s tem povečujejo svoje selitvene razdalje. Ena takih je grilček (*Serinus serinus*), sredozemska vrsta, ki se je razširila v zadnjih 200 letih po večjem delu Evrope. Območja, ki jih je kolonizirala na severu, so precej hladnejša od tistih v Sredozemlju. Tako so zimo preživeli večinoma le tisti osebki, ki so se jeseni odselili proti jugu. Spremembe v povečanju selitvenih poti zaradi širjenja proti severu lahko opazujemo na primer še pri čebelarju (*Merops apiaster*) in vrtni penici (*Sylvia borin*).

Kako bodo vplivale te spremembe selitvenega vedenja na populacije ptic, je težko predvideti. Neuskkljenost prihoda selivk z drugimi naravnimi procesi, ki so bistveni za preživetje populacije, lahko prizadene predvsem selivke na dolge razdalje. Te bodo zaradi manjše prilagodljivosti potrebovale dalj časa, da se bodo prilagodile sedanjim spremembam. Odhod črnoglavega muharja (*Ficedula hypoleuca*) s prezimovališč je še vedno povezan z vremenskimi razmerami v Afriki oziroma z razmerami na njegovi selitveni poti. Marsikje pa se njegov prihod na gnezditvena območja časovno ne ujema

več z viškom pojava gosenic, ki so njegova glavna hrana. V Španiji so povzročile takšne spremembe zmanjšan gnezditveni uspeh te ptice.

Kakšna bo nadaljnja usoda evolucije ptičjih selitev? Žal spremembe pod vse večjim človekovim vplivom zahtevajo izredno hitre prilagoditve. Zato je vprašanje, ali se bodo selivke sploh lahko uspešno prilagodile v tako hitro spreminjajočem se in degradiranem okolju. Kot kaže, izgub ne bomo mogli preprečiti, lahko pa bi z ustreznimi varstvenimi ukrepi prizanesli marsikateri vrsti.

Slovarček:

- **evolucija:** razvoj, spreminjanje živih bitij
- **geolokator:** elektronska arhivska sledilna naprava, ki deluje s pomočjo svetlobnega senzorja. Na osnovi dolžine dneva lahko ocenimo zemljepisno dolžino in širino. •

Literatura:

- BERTHOLD, P. (1999): A comprehensive theory for the evolution, control and adaptability of avian migration. – *Ostrich* 70: 1–11.
- BRUDERER, B. & SALEWSKI, V. (2008): Evolution of bird migration in a biogeographical context. – *Journal of biogeography* 35: 1951–1959.
- BÖHNING-GAESE, K. *et al.* (1998): Constraints on dispersal and the evolution of the avifauna of the Northern Hemisphere. – *Evolutionary Ecology* 12:767–783.
- PIERSMA, T. *et al.* (2005): Is There a “Migratory Syndrome” Common to All Migrant Birds? – *Annals of the New York Academy of Sciences* 1046: 282–293.
- PULIDO, F. (2007): The Genetics and Evolution of Avian Migration. – *Bioscience* 57(2): 165–174.

IZ ZBIRK PRIRODOSLOVNEGA MUZEJA SLOVENIJE

Beloperuti krivokljun

// Al Vrezec

Prvi podatek o pojavljanju beloperutega krivokljuna (*Loxia leucoptera*), severnjaške ptice, ki gnezdi nam najbliže v borealnih gozdovih Rusije, je pravzaprav samec, ki je v muzejsko zbirko prišel 20. maja 1890. Ptico je ujel takratni muzejski preparator Ferdinand Schulz že oktobra 1899 v okolici Ljubljane in vse do maja prihodnjega leta je živel v kletki. Zaradi drugačne prehrane v ujetništvu je samec izgubil prvotno rdeče perje in je tako bolj podoben zelenkasti samici. Leta 1899 so bili v Evropi priča največji invaziji krivokljunov (*L. curvirostra*) iz severnih populacij, ki se v tolikšni meri ni ponovila nikdar več. Množični jati krivokljunov so bili primešani tudi beloperuti in veliki krivokljuni (*L. pytyopsittacus*). Primerek samca beloperutega krivokljuna iz Ljubljane nam priča, da je velika invazija dosegla tudi naše kraje, ptice pa so se po invaziji po Evropi pojavljale še vsaj kakšno leto ali dve, nekatere so morda celo gnezdile. Tudi pri nas? Kdo ve? Omenjeni primerek ni razstavljen in je shranjen v muzejskem depoju pod inventarno številko 6163 (stara inv. št. 732).

foto: Ciril Mlinar Cic

Nekdanja sovjetska Osrednja Azija – osrčje nekdanje svilene poti

// Janez Mihovec

Kazahstan

Površina: 2,7 milijona kvadratnih kilometrov (glavno mesto Astana)

Št. prebivalcev: 18 milijonov prebivalcev

Zanimive vrste ptic: davrijska jerebica (*Perdix dauurica*), perzijski skovik (*Otus brucei*), egipčanska podhujka (*Caprimulgus aegyptius*), mali duplar (*Columba eversmanni*), ovratničarska droplja (*Chlamydotis undulata*) ...

Uzbekistan:

Površina: 0,5 milijona kvadratnih kilometrov (glavno mesto Taškent)

Št. prebivalcev: 30 milijonov prebivalcev

Zanimive vrste ptic: orientalska grlica (*Streptopelia orientalis*), oazna grlica (*Streptopelia senegalensis*), ovratničarska droplja (*Chlamydotis undulata*) ...

Turkmenistan:

Površina: 0,5 milijona kvadratnih kilometrov (glavno mesto Ašhabad)

Št. prebivalcev: 5 milijonov prebivalcev

Zanimive vrste ptic: kirgiška sadža (*Syrrhaptes paradoxus*), biserna stepska kokoška (*Pterocles alchata*), črna stepska kokoška (*Pterocles orientalis*) ...

Tadžikistan:

Površina: 0,15 milijona kvadratnih kilometrov (glavno mesto Dušanbe)

Št. prebivalcev: 8 milijonov prebivalcev

Zanimiva vrsta ptice: senegalska prilivka (*Burhinus oedicnemus*)

Kirgizistan:

Površina: 0,2 milijona kvadratnih kilometrov (glavno mesto Biškek)

Št. prebivalcev: 6 milijonov prebivalcev

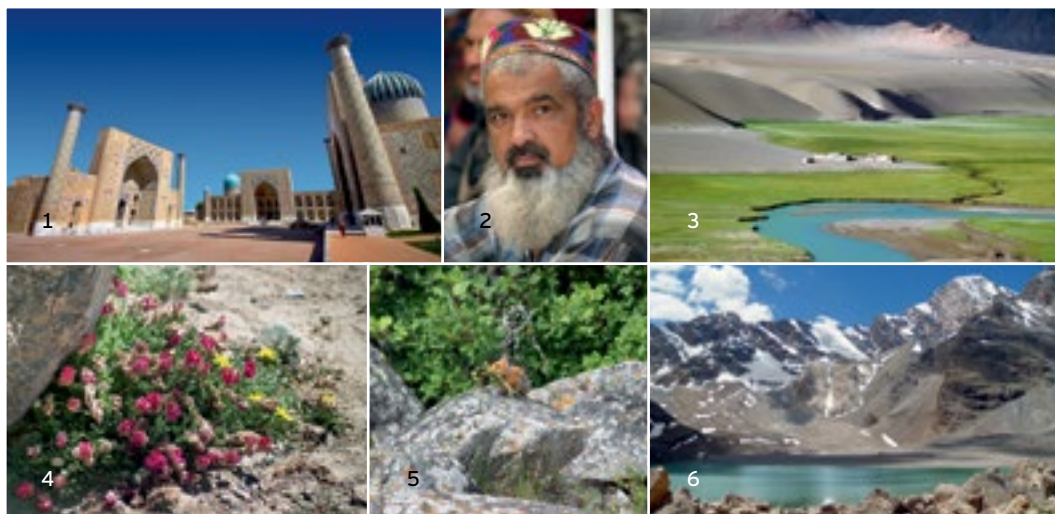
Zanimive vrste ptic: kupčar vrte *Oenanthe phillipsi*, rdečerepi kupčar (*Oenanthe xanthopyrmyna*) ...

Podnapisi:

Zemljevid: Uporabljen z dovoljenjem »The General Libraries, The University of Texas at Austin«

- 1: Pod močnim vplivom Irana so med rekama Amu Darja in Sir Darja nastala starodavna karavanska mesta.
- 2: Domačin v Uzbekistanu na meji z Afganistanom
- 3: Podoba iz Pamirja v osrednji Aziji – slana in polslana jezera
- 4: Predstavniki rodu *Astragalus* (grahovec) v Panamskem botaničnem vrtu, drugem največjem botaničnem vrtu na svetu, v mestu Kharg
- 5: Žvižgač vrste *Ochotona rutila*
- 6: Ledeniško jezero v gorovju Fan leži med pettisočaki.

foto: vse Janez Mihovec

Tisočletja je med Kitajsko, Indijo in Sredozemljem potekala legendarna Svilena pot. Karavane kamel so prek brezvodnih puščav prenašale pravcane dragocenosti: kadilo in dišave iz Indije, porcelan in svilo s Kitajske. V nasprotni smeri pa so potovali legendarni stepski konji, ki so sčasoma oblikovali hrbtenico konjeniških enot Kitajske in Indije. Na stičišču poti, pod gorami Hindukuša, Pamirja in Tjanšana, v porečju rek Amu Darje in Sir Darje, je bilo križišče Svilene poti in sredi step so zrasla karavanska mesta, kot so Kokand, Samarkand, Buhara in Khiva. Evropejcem so ti oddaljeni, samotni in težko dosegljivi kraji še danes precej neznani. Enako eksotične so za nas tudi tamkaj živeče ptice, denimo oazna grlica (*Streptopelia senegalensis*), kirgiška sadža (*Syrrhaptes paradoxus*), perzijski skovik (*Otus brucei*), žalostna majna (*Acridotheres tristis*; slika 8) ipd.

7

Nekdanjo sovjetsko Osrednjo Azijo sestavlja pet držav. Več kot štiri milijone kvadratnih kilometrov veliko območje leži med Kaspijskim morjem na zahodu, Sibirijo na severu ter vencem gorovij na jugu in vzhodu – Hindukuš, Pamir (slika 7) in Tjanšan. Kulturno spadajo države med države islamskega sveta z močnim vplivom nekdanje Sovjetske zveze oziroma Rusije. Gre za turško govoreče prebivalstvo, z izjemo Tadžikistancev, ki sodijo med iransko govoreče narode.

Osrednja Azija je od najbližjega morja oddaljena na tisoče kilometrov. Padavin je posledično zelo malo, padejo predvsem v gorovjih, ki so povečini gola, gozdovi izsekani, pašniki pa zaradi prevelikega števila živine preveč popašeni. Padavine se stekajo v kanjone rek, iz katerih kasneje nastaneta Amu Darja in Sir Darja in so za kmetijstvo neprimerne. Precej bolj ugodne razmere za kmetijstvo so v podnožju gora, v tako imenovani Ferganski kotlini. Celinsko podnebje teh krajev pomeni izredno visoke temperature do 50 stopinj Celzija. Posledično je potrebno prav vsa polja umetno namakati, s tem pa se zasoljujejo polja in uničuje krajina. Vode obeh rek nikdar ne dosežejo morja. V preteklosti sta se izlivali v orjaško 70.000 kvadratnih kilometrov veliko Aralsko jezero, ki je danes presušeno predvsem zaradi gojenja bombaža.

Živalski in rastlinski svet tega območja je izredno pester. Po širjavah gora in planjav se potepajo medvedi, volkovi, šakali, jazbeci, svizci vrste *Marmota baibacina* (na sliki 9) in zame najzanimivejši snežni leopardi (*Panthera uncia*). Tu potekajo selitvene poti ptic, ki se iz Sibirije selijo prek gorovij do toplih obal Indijskega oceana. Skorajda odveč je pripomniti, da so vse te ptice zaradi pretiranega izkoriščanja naravnega okolja zelo ogrožene, njihovo število pa hitro upada v nasprotnem sorazmerju z rastjo prebivalstva. Celotno območje in prebivalci teh dežel so izpostavljeni številnim preizkušnjam, ki se s časom samo še kopičijo. •

8

9

Barjanski travniki – smrtonosni privid

// Tomaž Jančar

1: Koscec (*Crex crex*) je izjemno občutljiva travniška ptica. foto: Iain Leach

2: »Zreli travnik« – zanimiv tako za gnezdenje travniških ptic kot tudi za košnjo foto: Tomaž Jančar

3: Popisno območje na Ljubljanskem barju

4: Raba tal na Ljubljanskem barju: travniki (svetlo zeleno), njive (rjavo), druga raba (temno sivo)

5: Pokošenost travnikov na Ljubljanskem barju v času prvega popisa: nepokošeni travnik (svetlo zeleno), košeni travnik (olivno zeleno), popašeni travnik (rumen)

6: Pokošenost travnikov na Ljubljanskem barju v času drugega popisa

7: Pokošenost travnikov na Ljubljanskem barju v času tretjega popisa

V zadnjih letih se srečujemo z zaskrbljujočim upadanjem populacij ptic kmetijske krajine. Še posebej slabo gre travniškim vrstam, ki so med letoma 2008 in 2014 upadle za dramatičnih 37,2 %, kar pa ni nič nenavadnega. Vedno znova smo namreč priča preoravanju barjanskih travnikov, ničkolikokrat pa se nam zgodi, da opazujemo pokošeni travnik celo na mestu, kjer smo še nekaj dni pred tem popisali pojočega kosca (*Crex crex*). V nasprotju s temi opažanji pa nas kmetijski strokovnjaki na sestankih prepričujejo, da se površina travnikov na Barju celo povečuje. Kakšna je torej resnica?

Pregled pokošnosti travnikov na Ljubljanskem barju

Tudi pri travniških pticah se je izkazalo, kot že večkrat prej, da ni dovolj, da opravljamo le monitoring populacij ptic, ki ga financira država. Za učinkovito varstvo moramo zagotoviti tudi lastne raziskave stanja življenjskega prostora in rabe tal, saj so uradne državne evidence za potrebe varstva narave pogosto neuporabne.

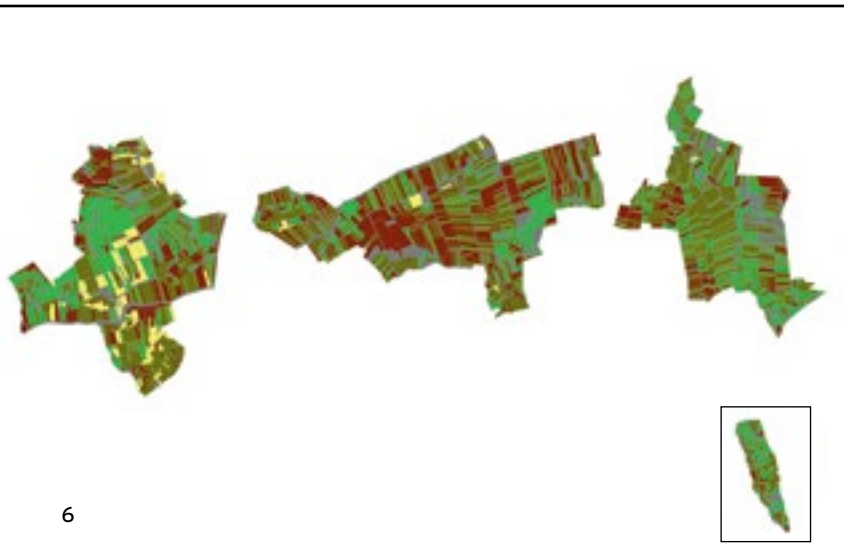
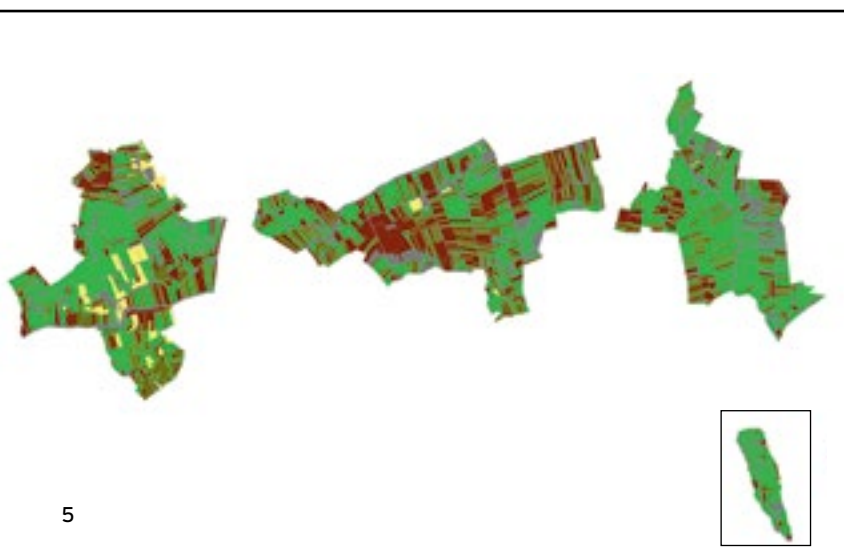
Leta 2014 smo zato na Ljubljanskem barju opravili obsežen popis stanja rabe zemljišč. Pri tem je sodelovalo 17 zaposlenih in prostovoljcev treh organizacij: DOPPS, Zavoda RS za varstvo narave ter Javnega zavoda Krajski park Ljubljansko barje. Osnovni namen popisa je bil ugotoviti, koliko travnikov na Barju še imamo in kdaj se pokosijo. Popisali smo 3.269 hektarov zemljišč na osrednjem delu Barja, kar pomeni 26,4 % površine Posebnega zaščitenegega območja (SPA) Ljubljansko barje. Osredotočili smo se na tista območja, kjer je bilo leto prej popisanih največ koscev.

Zemljišča smo ob upoštevanju koščevih gnezditvenih navad popisali trikrat. Prvič med 20. in 25. majem, ko prve samice pričnejo z valjenjem jajc, drugič v času izvalitve mladičev prvega legla med 15. in 20. junijem in tretjič med 9. in 14. julijem, ko so le najzgodnejši že sposobni letenja. Če je torej travnik prvič pokošeno pred sredino julija, je majhna verjetnost, da bodo tam izvaljeni mladiči koscev sposobni ubežati rotacijski kosilnici. Ali če povemo drugače: travniki, ki so bili prvič pokošeni ali popašeni še pred našim tretjim popisom, koscu ne omogočajo uspešne gnezditve.

Travnikov na Barju je veliko, a večina izmed njih je za ptice neuporabna

Raziskava je pokazala, da je na popisnem območju 61 % travnikov in 23 % njiv. Preostalih 16 % zemljišč gre na račun preostale rabe, npr. cest, naselij, mejic, gozdičev, vode, zemljišč v zaraščanju itd. Popisali smo torej kar 1.984 hektarov travnikov, kar je na prvi pogled videti več kot spodbudno. Naš popis je torej potrdil podatke kmetijcev, da je travnikov na Barju še vedno veliko.

Žal pa je bilo tako lepo videti le na zunaj. Z nadaljnimi popisi se je večina travnikov kot življenjski prostor izkazala za praktično neuporabna. Že ob prvem popisu v drugi polovici maja – torej v času, ko kosci ravno začenjajo valiti – je bilo pokošanih in pašenih kar 13 % travnikov (259 hektarov). V času drugega popisa sredi junija je delež takih travnikov narasel na 55 % (1.084 hektarov), pri tretjem popisu, še pred sredino julija, pa kar na 76 % (1.511 hektarov). Več kot tri četrtine travnikov torej koscu ne omogočajo uspešne gnezditve niti za prvo leglo, kaj šele za drugo. Velika večina barjanskih travnikov je za kosca le privid, ki postane poguben, če se ptica odloči gnezdit na njem.

Stanje pa je v resnici še veliko slabše. Številni travniki, ki v tretjem popisu še niso bili pokošeni, so bili za gnezdenje kosca neprimerni. Nekateri so imeli zaradi močnega gnojenja za kosca pregosto in previsoko travo, drugi niso bili trajni travniki, pač pa pravzaprav travne njive, ki so del kolobarjenja in se vsakih nekaj let zamenjajo iz travnikov v njive in obratno.

V letošnjem letu bomo popis ponovili, saj tako dobivamo dragocene podatke o vzrokih slabega stanja travniških ptic. Vsem, ki ste pomagali pri lanskem popisu, se toplo zahvaljujem za pomoč. Hkrati pa vse dosedanje in nove sodelavce vabim, da se udeležite letošnjega popisa ter se prijavite avtorju tega prispevka na telefon 041 750 275. •

Viri:

- Božič, L. in sod. (2007): Kosec, varuh vlažnih travnikov. DOPPS, Ljubljana.

→ Kodeks slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

1

2

Zlati šakal - nova lovna vrsta v Sloveniji

// Jasna Mladenovič, Miha Krofel, Tomaž Berce, Mateja Deržič

1: Karizmatični, široko razširjeni zlati šakal (*Canis aureus*) je od lanskega novembra uvrščen na seznam lovne divjadi, čeprav za zdaj nimamo niti osnovne ocene njegove številčnosti v Sloveniji.
foto: Janez Tarman

2: Šakali v Sloveniji živijo že vsaj 60 let, a velikega porasta v njihovi številčnosti ni zaslediti. Pomemben vzrok za to je najverjetneje naš način ravnanja z odpadki, ki se precej razlikuje od večine držav Balkana.
foto: Janez Tarman

Zlati šakal (*Canis aureus*) je srednje velik predstavnik družine psov, ki v zadnjem času v Sloveniji zbujajo nekaj polemik. Še do nedavnega je bil zaščiten vrsta, danes pa je uvrščen na seznam lovni vrst. Zaradi njegove hitre populacijske rasti vlada v nekaterih krogih bližnjih držav in pri nas zaskrbljenost, da bo populacija prekomerno narasla in imela negativen vpliv na naše ekosisteme. Nekateri tudi menijo, da šakali ne sodijo v naš prostor in da so zaradi nedavnega prihoda tujerodna invazivna vrsta. Mnogi so prepričani, da se zaradi njih zmanjšuje število srnjadi, kmete pa skrbi za njihovo drobnico. So strahovi upravičeni?

Šakali pri nas

Pomembno se je zavedati, da šakal v Sloveniji in drugih delih srednje Evrope ni tujerodna ali invazivna vrsta, saj ga sem ni zanesel človek, ampak se je razširil po naravni poti. Prvi šakali so bili v Sloveniji zabeleženi v zimi 1952/53, prve teritorialne družine pa smo zabeležili v začetku tega stoletja. Kljub temu, da tu živijo že več kot 60 let, pa do velikega porasta številčnosti, kot ga poznamo iz drugih držav po Balkanu, v Sloveniji ni prišlo. Tudi na Ljubljanskem barju, kjer trenutno živi največ osebkov pri nas, so gostote še vedno približno 20-krat manjše kot ponekod na Balkanu. Razlogov za to je verjetno več, najpomembnejše pa so očitno razlike v ravnanju z organskimi odpadki. Velike količine klavniških in drugih odpadkov so namreč verjetno glavni dejavnik, ki omogoča visoke gostote šakalov na nekaterih območjih južnih držav. Na omejeno razširjenost šakalov v južnem delu Slovenije pa dodatno vplivajo tudi volkovi, saj se vrsti večinoma izključujeta.

Prehranski oportunist, ki poredko pleni velike sesalce

Analize prehrane kažejo, da se v Evropi šakali prehranjujejo predvsem z manjšimi vretenčarji in s hrano človeškega izvora. Delež posameznega tipa hrane v prehrani je v veliki meri odvisen od njene dostopnosti v okolju, saj šakali pri iskanju hrane niso izbirčni in se hranijo s tistim, kar je »pri roki«. Na njihovem jedilniku se znajdejo tako nevretenčarji, dvoživke, plazilci, ptice ter njihova jajca, nezanemarljiv je tudi delež rastlinske hrane, jedo npr. grozdne jagode in olive. Hranijo se tudi z mrhovino.

V dosedanjih raziskavah iz tujine se je v nasprotju z nekaterimi pričakovanji izkazalo, da srnjad (*Capreolus capreolus*) in mala divjad (jerebica (*Perdix perdix*), fazan (*Phasianus colchicus*), poljski zajec (*Lepus europaeus*) idr.) sestavljata le majhen delež v prehrani šakala, pogostejši pa so ostanki divjega prašiča (*Sus scrofa*). Divjad je bila v prehrani šakalov zastopana predvsem v času lovne dobe. Takrat se večinoma hranijo z mrhovino, ki jo za sabo pustijo lovci. Kljub temu pa je znano, da šakali občasno tudi uplenijo večje sesalce. Vendar dosedanje raziskave v nobeni od držav niso pokazale, da bi plenjenje šakalov povzročilo upad srnjadi ali druge divjadi.

Upravljanje z vrsto in odstrel

Leta 2014 je pristojno ministrstvo s spremembo Uredbe o določitvi divjadi in lovni dob med lovne vrste uvrsti-

3

lo tudi šakala z argumentom zmanjševanja konfliktov in varstva domorodne favne. Za leto 2015 odstrel še ni načrtovan.

Pri upravljanju s šakalom je treba upoštevati, da gre za vrsto s 5. priloge Habitatne direktive. Ta sicer omogoča poseganje v populacijo vrste z odstrelom, vendar mora država članica pred tem zagotoviti reden sistematičen monitoring, na podlagi katerega je mogoče potrditi, da predlagani ukrep ne bo ogrozil ugodnega varstvenega stanja vrste. Glede na to, da za zdaj Slovenija ne opravlja sistematičnega monitoringa šakala, bo temu pogoju težko zadostila. Prav tako pri nas nimamo nobenega strateškega dokumenta, v katerem bi bilo opredeljeno, kakšen je sploh cilj upravljanja s šakalom v Sloveniji.

Vprašanja brez odgovorov

Čeprav je šakal karizmatična, široko razširjena vrsta, ki v mnogih bližnjih državah dosega visoke populacijske gostote in ponekod povzroča tudi določeno škodo, je raziskav o njih v svetovnem merilu razmeroma malo, pri nas pa le za vzorec.

Ker nimamo niti osnovnih podatkov o številčnosti šakalov pri nas, bi bilo določanje lovnih kvot za to vrsto neodgovorno. Brez rednega monitoringa ne moremo spremljati morebitnih negativnih posledic odstrela na njihovo populacijo. Za strokovno utemeljen načrt odstrela bi bilo treba odgovoriti na vprašanja o smiselnosti tega početja: Ali ima šakal v Sloveniji res prekomeren negativen vpliv

na druge vrste? Koliko škode šakali dejansko povzročijo v živinoreji (genetske analize so pokazale na veliko zmot pri pripisovanju škode šakalu)? Ali je trajnostni odstrel učinkovit ukrep za preprečevanje škod in zmanjševanje plenjenja? Kolikšen je obseg nezakonitega odstrela šakala pri nas? Ali bi legalizacija odstrela zmanjšala nezakonita dejanja?

Zdi se, da je ključnih vprašanj brez odgovorov za zdaj še preveč, da bi lahko govorili o strokovno utemeljenih lovnih kvotah. •

3: Raziskave kažejo, da se šakali v Evropi prehranjujejo predvsem z malimi sesalci in hrano človeškega izvora. Občasno lahko uplenijo tudi večje sesalce, na številčnost smjadi pa nimajo vpliva. foto: Miha Krofel

→ Fotografije fundacije Saxifraga

Zbirka fundacije Saxifraga šteje več kot 150.000 naravoslovnih fotografij, ki jih za objavo v naravovarstveni publikaciji v primeru, da finančna sredstva niso na voljo, dobite brezplačno.

S svojimi fotografijami pa se lahko pridružite skoraj 100 evropskim naravoslovnim fotografom, ki so z namenom, da bi pripomogli k varstvu narave, že prispevali fotografije v zbirko Saxifraga.

Saxifraga je pripravila spletno stran www.saxifraga.nl, kjer lahko za namene predavanj brezplačno dobite slike ptic, rastlin, dvoživk, plazilcev, rib, žuželk, pokrajin ipd.

Dular

// Domen Stanič

Nekega septembrskega popoldneva sem se potepal po Vremščici. Vedel sem namreč, da so tu pred leti opazovali pri nas skrivnostno in redko ptico – dularja (*Charadrius morinellus*), ki je bil na ta jesenski dan pravzaprav moj cilj opazovanja! Presenečeno sem obstal, ko sem proti večeru zaslišal oglašanje, podobno pobežnikovemu. Pogledal sem v zrak in zagledal dve ptici, ki sta po obliki in letu spominjali na prosenko. Na srečo sta pristali na vrhu manjšega grebena v neposredni bližini in se skrili v nizki travi. Izrazita nadočasna proga in rjavo-peščena obarvanost sta bili dokaz, da zares opazujem dularja na jesenski selitvi! Od tistega dne se vsako leto na isti dan vračam na Vremščico v upanju, da se bom še kdaj srečal s to zanimivo in redko ptico.

Čeprav prištevamo dularja v red pobežnikov (Charadriiformes) oz. v družino deževnikov (Charadriidae), ga bomo redkeje srečali v bližini vode. V gnezditvenem obdobju poseljuje arktično tundro, resave in druge oblike goličav, predvsem na višjih nadmorskih višinah. Njegova značilna gnezdišča so hriboviti predeli s sploščenimi planotami, na katerih je zelo malo vegetacije oz. se ta večinoma pojavlja zgolj v obliki nizkih trav, mahov in lišajev. Za vrsto je značilna spolna dvočlnost, pri čemer imata samec in samica različno obarvano perje. Zanimivo je, da je samica precej barvitejša od samca. Tako »zamenjana« spolna dvočlnost ni ravno pogosta v ptičjem svetu, jo pa zasledimo tudi pri nekaterih drugih pobežnikih, denimo pri liskonožcih (*Phalaropus* sp.) in slokarju (*Rostratula benghalensis*).

Gnezdilec borealnega pasu

Vrsta je razširjena od Škotske, Skandinavije in severne Rusije vse do skrajne severovzhodne Sibirije. Poseljuje torej dokaj široko območje, ki je približno enako borealnemu pasu. Manjše, izolirane populacije dobimo še v primernih življenjskih prostorih Alp, Apeninov, Pirenejev, Karpatov in Kavkaza. Znani so tudi primeri gnezdenja na izsušenih nizozemskih polderjih, torej osušenih območjih, ki ležijo nekaj metrov pod morsko gladino.

Dular zimo preživi v polpuščavah severne Afrike in Sredozemlja vse do Irana. Raziskave s pomočjo obročkanja so pokazale, da na omenjenem območju prezimuje celotna evrazijska populacija. Za vrsto je zato značilno izrazito mešanje različnih populacij, kar pripomore k temu, da pri dularju ne poznamo jasno ločenih podvrst.

3

Neplašna ptica

Dularja lahko zagotovo prištevamo med eno najbolj neplašnih ptic. O tem sem se tudi osebno prepričal na Vremščici. Ptici sta namreč dovolili, da sem se jima približal na manj kot tri metre. Tudi latinsko ime vrste »morinellus« v prevodu pomeni »mali neumnež«. To poimenovanje so prvi ornitologi uporabili z namenom, da bi označili njegovo neplašno in naivno vedenje. Danes, ob boljšem poznavanju vrste, lahko to neplašnost pripisujemo posebni obrambni strategiji, ki je značilna za nekatere pobrežnike. Na gnezdiščih vrste, kjer je pokrajina enolična, je večkrat najboljša oblika obrambe prikrivanje. Peščeno-rjave in grahaste barve zgornjega dela telesa osebkov se zelo dobro zlijejo z okolico. Če je ptica nepremična, denimo pri valjenju v gnezdu, postane tako rekoč neopazna. Če jo po naključju kdo vendarle opazi, se najraje umakne s kratkim tekom ali, redkeje, z letom.

Zanimive gnezditvene strategije

Ena dularjevih značilnosti je gotovo posebna oblika gnezdenja, pri kateri igrata spola zamenjano vlogo. Na rastiščih se barvitejša samice potegujejo za partnerja. Z ostrimi boji in svatovskimi leti si skušajo prilastiti samca z najkvalitetnejšim območjem. Po parjenju samica leže jajca, nato vsa starševska opravila prepusti samcu.

Samice so poliandrične, kar pomeni, da se v eni gnezditveni sezoni pariyo z več samci. Zaradi iskanja novega partnerja se lahko celo odselijo na gnezdišča drugih populacij. Zabeležili so na primer premike med škotskimi in norveškimi populacijami v času gnezditvenega obdobja. Samica lahko v eni sezoni leže do 20 jajc z največ petimi samci. Tak način razmnoževanja omogoča večjo produktivnost v kratki gnezditveni sezoni, ki je značilna za območja borealnega pasu. Poleg tega

se z zapuščanjem gnezdišč s strani samic sprosti življenjski prostor, v katerem ostane na voljo dovolj hrane mladičem in osebkom, ki tam ostanejo.

Selitev in pojavljanje v Sloveniji

Selitev dularja na prezimovališča poteka skoraj neprekinjeno, osebkovi se ustavijo le na določenih tradicionalnih postajališčih, ki spominjajo na gnezditveni življenjski prostor. To so odprte in ravninske travnate površine v hribovitem in gorskem svetu. Redkeje so taka »počivališča« tudi v nižinah na obdelanih in neobdelanih površinah. Na selitvi se ptice združijo v manjše skupine do 20 osebkov. Vsako leto se večinoma vračajo na iste tradicionalne postojanke, kjer jih je mogoče tudi opazovati. V avstrijskih in italijanskih Alpah se to dogaja na nekaterih travnatih planotah nad 2000 metri nadmorske višine. V Sloveniji je dularja precej težko opazovati, saj nima rednih in dobro obiskanih postajališč. Največ možnosti srečanja s to vrsto imamo na odprtih kraških planotah, kot so Nanos, Vremščica, Slavnik, Golič, ali pa v Alpah (recimo Matajur in Peca). Pri tem je precej pomemben čas opazovanja, saj se jih največ seli čez Slovenijo med koncem avgusta in septembrom ter v maju. Osebkovi se jeseni dalj časa ustavijo na počivališčih in so zato največje možnosti srečanja s to vrsto prav v teh obdobjih. Spomladanska selitev iz prezimovališč proti severni Evropi poteka hitreje kot jesenska in je zato tudi manj opazna.

Opazovanje dularja je v naših krajih precej redek dogodek. Prav to pa naredi vrsto zanimivo in skrivnostno. Če se bomo z vztrajnostjo in doslednostjo odpravljali v hribe v pravem času, bomo morda le nagrajeni. Velikokrat pa bo igrala glavno vlogo tudi sreča. V vsakem primeru nam bo pogled na tega nenavadnega pobrežnika izjemno polepšal dan. •

1: Za dularja (*Charadrius morinellus*) je značilna spolna dvočelnost. Samec (na sliki) je manj kontrastno obarvan in manjši od samice. »Zamenjana« spolna dvočelnost ni ravno pogosta v ptičjem svetu. foto: Milan Cerar

2: Največ možnosti srečanja s to vrsto imamo na odprtih kraških planotah, kot so Nanos, Vremščica (na sliki), Slavnik, Golič, ali pa v Alpah. foto: Domen Stanič

3: Mladostna ptica foto: Igor Maiorano

Program predavanj, izletov in akcij DOPPS april - julij 2015

Za dodatne informacije o dogodkih lahko pokličete v pisarno društva na telefon **01/426 58 75** ali vodjo izleta oziroma delavnice. Morebitne spremembe bodo objavljene na spletni strani društva www.ptice.si in na FB-strani www.facebook.com/pticeDOPPS najkasneje na dan dogodka.

PREDAVANJA

LJUBLJANA
Prostori DOPPS,
Tržaška cesta 2,
1000 Ljubljana
ob 19.00

9. april 2015 (četrtek):
Napredek projekta
LIVEDRAVA
(predava Dominik
Bombek)

Leta 2012 smo na društvu začeli uresničevati projekt LIVEDRAVA ali Obnova rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji. Od začetka projekta je minilo že kar nekaj časa, zato vam bomo v tem predavanju predstavili nekaj več o naših dosežkih in napredku. Predavanje bo potekalo v sklopu projekta LIVEDRAVA: Obnova rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji (LIFE11 NAT/SI/882).

IZLETI

4. april 2015 (sobota):
Ljubljansko barje
(vodi Tomaž Remžgar)

V spomladanskem času je na Ljubljanskem barju mogoče opazovati tako preletnike, ki se vračajo na gnezdišča v severni Evropi, kot že prve gnezdilce. Med izletom bomo obiskali nekaj zanimivejših krajev na Barju in opazovali različne vrste ujed, rac, močvirnikov in čapelj, ki se med selitvijo ustavljajo in hranijo na njivah in travnikih. Prav tako bomo lahko

opazovali akrobatsko in glasovno pestro svatovanje približno ter prisluhnili klicem velikih škurhov. Izlet je namenjen tako začetnikom kot bolj izkušenim ljubiteljem ptic.

Dobimo se ob 8.00 pred pisarno DOPPS na Tržaški cesti. Za izlet se najkasneje do 1. aprila 2015 prijavite pri vodji izleta na tomaz.remzzgar@siol.net (041 329 889).

4. april 2015 (sobota):
Ptice Šaleških jezer
(vodi Boštjan Deberšek)

Vabljeni ste, da se nam pridružite pri opazovanju ptic na Šaleških jezerih. Tokrat bomo imeli priložnost opazovati vrste, ki se tukaj ustavijo na selitvi. Občudovali bomo lahko številne vrste rac v čudovitem svatbenem perju kot tudi druge redke vrste, ki se tukaj ustavijo na selitvi proti severu. Tudi okoli jezer je pestro ptičje dogajanje, saj se je zaradi pogrezanja zemljišč ohranilo veliko travnikov in grmišč, ki so prepuščeni naravnemu razvoju.

Dobimo se ob 9.00 na parkirišču ob čolnarni na Velenjskem jezeru. Za več informacij pokličite vodjo izleta na 051 306 333.

4. april 2015 (sobota):
Spoznavanje sov
ob Cerkniskem jezeru
(vodi Janez Dragolič)

Bi se radi naučili, kako se oglašajo sove ali celo kakšno v živo tudi videli? Ko bo padel mrak, se bomo odpravili na sprehod ob Cerkniskem jezeru in skušali slišati in mogoče celo videti eno izmed petih vrst sov, ki jih najdemo na tem območju. Pridite primerno terensko opremljeni. Dobimo se ob 19.30 na parkirišču na koncu vasi Dolenje jezero.

5. april 2015 (nedelja):
Spoznavanje ptic
v parku Tivoli
(vodi Dare Fekonja)

Če bi se radi naučili česa novega o pticah, ki jih lahko v naši bližini opazimo vsak dan, potem se nam pridružite na nedeljskem izletu v ljubljanskem parku Tivoli. Aprila si bomo na sprehodu po parku še lahko ogledali nekatere vrste ptic, ki se zadržujejo v grmovju ali visoko v drevesih, prisluhnili pa bomo tudi njihovemu petju.

Dobimo se ob 9.00 na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju. Prosimo vas, da se za izlet prijavite vodji izleta na številko 041 513 440. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

11. april 2015 (sobota):
Krakovski gozd
(vodijo Mojmir
Pustoslemšek, Hrvoje
Oršanič, Dušan
Klenovšek, Andrej
Hudoklin in Barbara
Kink)

Krakovski gozd je največji nižinski poplavni gozd pri nas, posebej zanimiv in zavarovan pa je njegov osrednji del s stoletnimi hrasti. Na tradicionalnem izletu po Resslervi gozdni poti, ki ga pripravljamo v sodelovanju z občino Kostanjevica na Krki, bomo spoznavali njegovo bogastvo ter raznolikost rastlinskega in živalskega sveta. Pot nas bo vodila mimo Trstenika, enega redkih močvirij v tem gozdu, kjer rasteta tudi močvirska logarica in veliki poletni zvonček.

Zborna mesto je na parkirišču pri gostilni Žolnir v Kostanjevici ob 8.00. Krakovski

gozd je v spomladanskem času pogosto poplavljen, zato ne pozabite obuti škornjev! Če bo deževalo, se primerno opremito.

18. april 2015 (sobota):
Naravoslovna pot
Zagraški log
(koordinira Gregor
Bernard)

Dolenjska sekcija DOPPS je v sodelovanju s Turističnim društvom Zagrad januarja postavila 18 novih gnezdilnic na naravoslovni poti v Zagraškem logu. Sprehodili se bomo po učni poti, spoznali naravne, etnološke in geološke zanimivosti območja ter preverili zasedenost gnezdilnic. Sprehod bomo začeli ob 9.00 izpred Turističnega društva Zagrad v Zagradu. Več informacij dobite pri koordinatorju, kjer se tudi prijavite (na številki 041 830 463 ali e-naslovu gregor.bernard@siol.net).

26. april 2015 (nedelja):
Ptice in rastline
poplavnega gozda
v Murski šumi
(vodi Branko Bakan)

Murska šuma je eden zadnjih večjih hrastovih poplavnih sestojev ob reki Muri, ki v sebi skriva mnogotere zaklade. Gre za zelo pomemben poplavni gozd z visokimi populacijami belovratega muharja, srednjega detla, pivke, potencialno gnezdečim belorepcem, črno štorčljko in mnogimi drugimi gozdnimi vrstami. Sprehod bodo popestrile tudi spomladanske cvetlice, ki jih v gozdni podrasti ne manjka.

Zbirališče ob 8.00 pred trgovino Spar v Lendavi. Prijave in podrobnejše informacije dobite pri vodji izleta (031 506 922).

27. april 2015

(ponedeljek):

Tradicionalni izlet na Cerkniško jezero (vodita Anže Škoberne in Tine Schein)

Tradicionalni izlet na Cerkniško jezero je vedno prijeten družabni dogodek in dobra priložnost za opazovanje zanimivih ptic na spomladanski selitvi. Izlet je primeren tudi za začetnike in nepoznavalce ptic.

Dobimo se ob 8.00 na parkirnem prostoru za vasjo Dolenje jezero.

3. maj 2015 (nedelja):

Spoznavanje ptic v parku Tivoli (vodi Dare Fekonja)

Večina ptic se je že vrnila iz toplejših krajev. Grmovnice in drevesa so se odela v pomladno zelenilo, zato bomo na majskem izletu skozi park še toliko bolj prisluhnili ptičjemu petju. Morda bomo spoznali tudi kakšno novo vrsto, ki se bo to nedeljsko dopoldne zadrževala v naši bližini.

Dobimo se ob 9.00 na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju. Prosimo vas, da se za izlet prijavite vodji izleta na številko 041 513 440. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

8. maj 2015 (petek):

Nočno poslušanje sov v Sovjaku v Slovenskih goricah (vodita Gregor Domanjko in Robi Gjergjek)

Naselje Sovjak v Slovenskih goricah ima v svojem grbu podobo sove. Z domačini in drugimi ljubitelji sov bomo zato preverili, ali se po slemenih mozaične kulturne krajine ob številnih kletih z goricami poleg lesne sove oglašajo še druge nočne ptice, kot sta npr. čuk ali veliki skovik. Za izlet potrebujete primerna oblačila in terensko oprevo. S sabo vzemite naglavno svetilko, odsevni

jopič in priročnik za določevanje ptic.

Dobimo se ob 19.00 pred gasilskim domom v Sovjaku. Prijave in podrobnejše informacije dobite pri vodji izleta Gregorju Domanjku (031 340 399).

9. maj (sobota) 2015:

Izlet Mladinske sekcije DOPPS na vodni zadrževalnik Medvedce (vodi Mitja Denac)

Po dolgem času smo zopet zagnali Mladinsko sekcijo DOPPS in kot nekakšen uvod v naše delo bo organiziran izlet na vodni zadrževalnik Medvedce, ki v tem letnem času ponuja veliko užitkov tako izkušenemu kot tudi začetniškemu ornitologu. Imeli bomo priložnost opazovati celo vrsto vodnih ptic, prav tako tudi različne vrste pevk, ki se takrat selijo. Izlet je primeren za mlade ornitologe vseh starosti ter njihove starše.

Zbor je predviden ob 9.00 pri železniški postaji v Pragerskem. Svojo udeležbo potrdite na e-mail: mitja.denac@gmail.com, prav tako javite morebitne težave s prevozom. Rezervni termin je 23. maj 2015 (sobota).

10. maj 2015 (nedelja):

Ptice poplavnega gozda ob gozdni učni poti – mrtvice reke Mure (vodi Željko Šalamun)

Izlet je namenjen spoznavanju ptic v gozdu in ob Muri, ki so bile pozimi na selitvi in začnejo z gnezdenjem kasneje. Spoznali bomo belovratega muharja, črnoglavko, kobilarja in druge vrste, značilne za poplavne gozdo-ve ob Muri in njeno strugo. Naučili se bomo tudi "pajati" kruh po prleško. S seboj prinesite terensko oprevo, daljnogled in po možnosti priročnik za določanje ptic. Izlet bo predvidoma trajal tri ure, ob slabem vremenu pa odpade. Zbirališče je ob 7.00 pred trgovino Mercator v Veržeju. Prijave in podrobnejše informacije dobite pri vodji izleta (041 712 396).

10. maj 2015 (nedelja):

Ogled Naravnega rezervata Ormoške lagune v nastajanju (vodi Dominik Bombek)

V mesecu maju si bomo skupaj ogledali nastajajoči Naravni rezervat Ormoške lagune. Od začetka projekta LIVEDRAVA konec leta 2012 smo pošteno zavihali rokave in rezultati so že vidni, Ormoške lagune dobivajo novo podobo ter staro vlogo – pomembno postajališče za ptice selivke in gnezdišče za številne redke vodne ptice. Izlet bo organiziran ob lepem vremenu, svojo udeležbo pa potrdite pri organizatorju na 051 395 514, kjer dobite tudi dodatne informacije.

29. maj 2015 (petek):

Koščev izlet na Iški morost (vodi Željko Šalamun)

Še niste videli kosca? Nič zato, le redki ga vidijo, lahko pa na večernem izletu v Naravni rezervat Iški morost na Ljubljanskem barju slišite njegovo petje. Med sprehodom po krožni učni poti bomo prisluhnili tudi drugim vrstam ptic, ki pojejo in se oglašajo v večernem času. Skoraj gotovo bomo slišali glasno petje slavca, oponašanje močvirske trstnice, morda pa tudi enakomerno petje rečnega cvrčalca in kobiličarja. Dobimo se ob 20.00 na mostu čez reko Iško med Brestom in Tomišljem. Za obisk priporočamo pohodno obutev, ob dežju tudi škornje. Prijave in informacije na številki 01/426 58 75 (vsak delavnik med 9.00 in 15.00) ali na številki 041 712 396.

7. junij 2015 (nedelja):

Spoznavanje ptic v parku Tivoli (vodi Dare Fekonja)

Še zadnjič pred počitnicami se bomo sprehodili skozi ljubljanski mestni park. Ptičje petje bo kmalu potihnilo, mladiči pa si že pridno utirajo pot v samostojno

življenje. Pa pogledjmo, kaj se dogaja v gostem rastlinju na začetku poletja.

Dobimo se ob 9.00 na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju. Prosimo vas, da se za izlet prijavite vodji izleta na številko 041 513 440. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

14. junij 2015 (nedelja):

Ptice Pohorske planje (vodi Darko Lorenčič)

Izlet bomo začeli v Mislinjskem jarku, najdaljši dolini Pohorja (16 km), po kateri se vije reka Mislinja. Pot bomo nadaljevali ob robu gozdnega rezervata Lovrenška jezera. Cilj izleta je obisk značilne Pohorske planje. Od ptic lahko pričakujemo triprstega detla, krivokljuna, krekovta, travniško cipo, povodnega kosa idr. Načrtujemo 4-5 ur zmerne hoje in vrnitev v poznih popoldanskih urah. S seboj prinesite hrano v nahrbtniku, terensko oprevo, daljnogled in po možnosti priročnik za določanje ptic. Zberemo se ob 7.00 na parkirišču pred hotelom Črni Les – nasproti jezera Komarnik v Lenartu. Za izlet se obvezno prijavite pri vodji izleta (041 642 128).

28. junij 2015 (nedelja):

Veliki vrh (organizira Luka Božič)

Štajerci gredo v gore! Natančneje na Veliki vrh v Kamniško Savinjskih Alpah, kamor se bomo odpravili v zgodnjih jutranjih urah. Pohod bo organiziran v lepem vremenu, zaradi lažje organizacije pa prosimo, da svojo udeležbo potrdite organizatorju na 031 307 993 (Luka Božič).

11. julij 2015 (sobota):

Spust s čolnom po reki Dravi (organizira Tilen Basle)

Staro strugo reke Drave med Mariborom in Ptujem si je najboljše ogledati s čolnom

mladič lesne sove (*Strix aluco*)

foto: Darinka Mladenovič

in to bomo tudi storili! Med spustom bomo lahko opazovali številne strukture, ki jih reka ustvari s svojim tokom, ter številne prebivalce, ki so se prilagodili temu posebnemu življenjskemu prostoru. Spust bo poučen ter zabaven celodnevni družaben dogodek, ki se bo začel v sobotnem jutru. Svojo udeležbo potrdite pri organizatorju na 051 636 224, kjer boste prejeli tudi podrobnejše informacije.

AKCIJE

4. april 2015 (sobota):

Popis vodomca na reki Krki (koordinira Gregor Bernard)

Krka je v spodnjem toku reka z največjo gnezditveno gostoto vodomca v državi. Na podlagi lanske izkušnje bomo letos poskušali izvesti akcijo po metodi treh popisov. K sodelovanju vabimo vse popisovalce, ki so se akcije udeležili že lani, predvsem pa tiste, ki imate možnost na popis pripeljati svoj lastni ali izposojeni čoln. Dobrodošli tudi tisti, ki čolna nimate, saj bomo poskrbeli za možnost najema. Zaradi lažje organizacije se na popis obvezno prijavite na številko 041 830 463 ali na e-naslov gregor.bernard@siol.net, kjer lahko dobite tudi dodatne informacije. Podrobna navodila bomo posredovali prijavljenim popisovalcem pred samim popisom.

10. - 12. april 2015

(petek - nedelja):

Skupinski popisi na Pohorju (koordinira Tomaž Mihelič)

Letos spet organiziramo skupinski popis na Pohorju. Osredotočili se bomo predvsem na kvalifikacijske vrste, kot so koconogi čuk, mali skovik, triprsti detel, črna žolna, gozdni jereb in divji

petelin. Nastanjeni bomo na Jurgovem (SV od Rogle). Če želite sodelovati tudi vi, se vsaj pet dni pred popisom prijavite pri koordinatorju na e-naslov: tomaz.mihelic@dopps.si. Ob slabem vremenu bo popis teden dni kasneje.

15. april 2015 (sreda):

Skupinski popis velikega škurha na Ljubljanskem barju (koordinira Katarina Denac)

Tudi letos bomo skušali ugotoviti, koliko parov velikih škurhov gnezdi na Ljubljanskem barju, ki je poleg Cerknškega jezera edino potrjeno gnezdišče tega karizmatičnega pobreznika pri nas.

K sodelovanju vabimo vse popisovalce iz preteklih let in seveda tudi nove, še posebno pa vse člane društva z Ljubljanskega barja in okolice. Popis bo potekal v popoldanskem času, podrobnejše informacije in popisne materiale bodo prijavljeni prostovoljci dobili po e-pošti. Če želite sodelovati tudi vi, se najkasneje do ponedeljka, 13. aprila 2015, prijavite pri Katarini Denac (katarina.denac@dopps.si).

16. april 2015 (četrtek):

Rezervni termin za skupinski popis velikega škurha na Ljubljanskem barju (koordinira Katarina Denac)

Za podrobnosti glej »Skupinski popis velikega škurha na Ljubljanskem barju, 15. april 2015«. Če želite sodelovati tudi vi, se najkasneje do ponedeljka, 13. aprila 2015, prijavite pri Katarini Denac (katarina.denac@dopps.si).

17. - 19. april 2015

(petek - nedelja): Rezervni termin za skupinski popis na Pohorju (koordinira Tomaž Mihelič)

Za podrobnosti glej »Skupinski popisi na Pohorju, 10. - 12. aprila 2015«.

25. april 2015 (sobota):

Popis vodomca na reki Krki (koordinira Gregor Bernard)

Za podrobnosti glej »Popis vodomca na reki Krki, 4. aprila 2015«.

15. - 17. maj 2015

(petek - nedelja):

Ponovitev skupinskega popisa na Pohorju (koordinira Tomaž Mihelič)

Za podrobnosti glej »Skupinski popisi na Pohorju, 10. - 12. aprila 2015«.

16. maj 2015 (sobota):

Popis vodomca na reki Krki (koordinira Gregor Bernard)

Za podrobnosti glej »Popis vodomca na reki Krki, 4. aprila 2015«.

20. maj 2015 (sreda):

Ponovitev skupinskega popisa velikega škurha na Ljubljanskem barju (koordinira Katarina Denac)

Za podrobnosti glej »Skupinski popis velikega škurha na Ljubljanskem barju, 15. aprila 2015«. Če želite sodelovati tudi vi, se najkasneje do ponedeljka, 18. maja 2015, prijavite pri Katarini Denac (katarina.denac@dopps.si).

21. maj 2015 (četrtek):

Rezervni termin za ponovitev skupinskega popisa velikega škurha na Ljubljanskem barju (koordinira Katarina Denac)

Za podrobnosti glej »Skupinski popis velikega škurha na Ljubljanskem barju, 15. aprila 2015«. Če želite sodelovati tudi vi, se najkasneje do ponedeljka, 18. maja 2015, prijavite pri Katarini Denac (katarina.denac@dopps.si).

22. - 24. maj 2015

(petek - nedelja):

Rezervni termin za ponovitev skupinskega popisa na Pohorju (koordinira Tomaž Mihelič)

Za podrobnosti glej »Skupinski popisi na Pohorju, 10. - 12. aprila 2015«.

6. junij 2015 (sobota):

Popis kosca na Cerknškem jezeru (koordinira Marjeta Cvetko)

Tudi letos se bomo srečali na Cerknškem jezeru, ko pade tema, in prešteli vse pojoče samce na tem območju. Potrebujete škornje in ročne ali naglavne svetilke. Popis kosca bomo predvidoma končali ob 3.00 zjutraj.

Zborno mesto je ob 22.00 pri čebelnjaku pri Gorici, kjer boste prejeli popisne karte in dobili navodila za štetje. Akcijo koordinira Marjeta Cvetko (dodatne informacije na tel. št. 040 637 796).

→ Vpišite se v e-skupino Ljubitelji ptic

Če želite prejemati naša obvestila o društvenih dogodkih ali prispevati svoje izkušnje oziroma mnenja, povezana s pticami in naravo, če želite prebrati, kakšne dogodivščine so izkusili drugi člani društva, si ogledati njihove fotografije ipd., potem vas vabimo, da se vpišete na skupino Ljubitelji ptic, in sicer na ljubitelji-ptic-subscribe@yahoo.com.

APRIL

1 sr
2 če
3 pe LJUBLJANA Letni zbor članov DOPPS 2015
4 so Izlet na Ljubljansko barje (Tomaž Remžgar), Ptice Saleških jezer (Boštjan Deberšek) Spoznavanje sov ob Cerkniskem jezeru (Janez Dragolič) Popis vodomca na reki Krki (Gregor Bernard)
5 ne Spoznavanje ptic v parku Tivoli (Dare Fekonja)
6 po
7 to
8 sr
9 če LJUBLJANA Napredek projekta LIVEDRAVA (Dominik Bombek)
10 pe Skupinski popisi na Pohorju (Tomaž Mihelič)
11 so Krakovski gozd (Mojmir Pustoslemšek, Hrvoje Oršanič, Dušan Klenovšek, Andrej Hudoklin in Barbara Kink) Skupinski popisi na Pohorju (Tomaž Mihelič)
12 ne Skupinski popisi na Pohorju (Tomaž Mihelič)
13 po
14 to
15 sr Skupinski popis velikega škurha na Ljubljanskem barju (Katarina Denac)
16 če Rezervni termin za skupinski popis velikega škurha na Ljubljanskem barju (Katarina Denac)
17 pe Rezervni termin za skupinski popis na Pohorju (Tomaž Mihelič)
18 so Naravoslovna pot Zagraški log (Gregor Bernard) Rezervni termin za skupinski popis na Pohorju (Tomaž Mihelič)
19 ne Rezervni termin za skupinski popis na Pohorju (Tomaž Mihelič)
20 po
21 to
22 sr
23 če
24 pe
25 so Popis vodomca na reki Krki (Gregor Bernard)
26 ne Ptice in rastline poplavnega gozda v Murski šumi (Branko Bakan)
27 po Tradicionalni izlet na Cerkniško jezero (Anže Škoberne in Tine Schein)
28 to
29 sr
30 če

MAJ

1 pe
2 so
3 ne Spoznavanje ptic v parku Tivoli (Dare Fekonja)
4 po
5 to
6 sr
7 če
8 pe Nočno poslušanje sov v Sovjaku v Slovenskih goricah (Gregor Domanjko in Robi Gjergjek)
9 so Izlet Mladinske sekcije DOPPS na vodni zadrževalnik Medvedce (Mitja Denac)
10 ne Ptice mrtvice reke Mure (Željko Šalamun) Ogled Naravnega rezervata Ormoške lagune v nastajanju (Dominik Bombek)
11 po
12 to
13 sr
14 če
15 pe Ponovitev skupinskega popisa na Pohorju (Tomaž Mihelič)
16 so Ponovitev skupinskega popisa na Pohorju (Tomaž Mihelič) Popis vodomca na reki Krki (Gregor Bernard)
17 ne Ponovitev skupinskega popisa na Pohorju (Tomaž Mihelič)
18 po
19 to
20 sr Ponovitev skupinskega popisa velikega škurha na Ljubljanskem barju (Katarina Denac)
21 če Rezervni termin za ponovitev skupinskega popisa velikega škurha na Ljubljanskem barju (Katarina Denac)
22 pe Rezervni termin za ponovitev skupinskega popisa na Pohorju (Tomaž Mihelič)
23 so Rezervni termin za ponovitev skupinskega popisa na Pohorju (Tomaž Mihelič)
24 ne Rezervni termin za ponovitev skupinskega popisa na Pohorju (Tomaž Mihelič)
25 po
26 to
27 sr
28 če
29 pe Koščev izlet na Iški morost (Željko Šalamun)
30 so
31 ne

JUNIJ

1 po	
2 to	
3 sr	
4 če	
5 pe	
6 so Popis kosca na Cerkniskem jezeru (Marjeta Cvetko)	
7 ne Spoznavanje ptic v parku Tivoli (Dare Fekonja)	
8 po	
9 to	
10 sr	
11 če	
12 pe	
13 so	
14 ne Ptice Pohorske planje (Darko Lorenčič)	
15 po	
16 to	
17 sr	
18 če	
19 pe	
20 so	
21 ne	
22 po	
23 to	
24 sr	
25 če	
26 pe	
27 so	
28 ne Izlet na Veliki vrh (Luka Božič)	
29 po	
30 to	
JULIJ	
11 so Spust s čolnom po reki Dravi (Tilen Basle)	

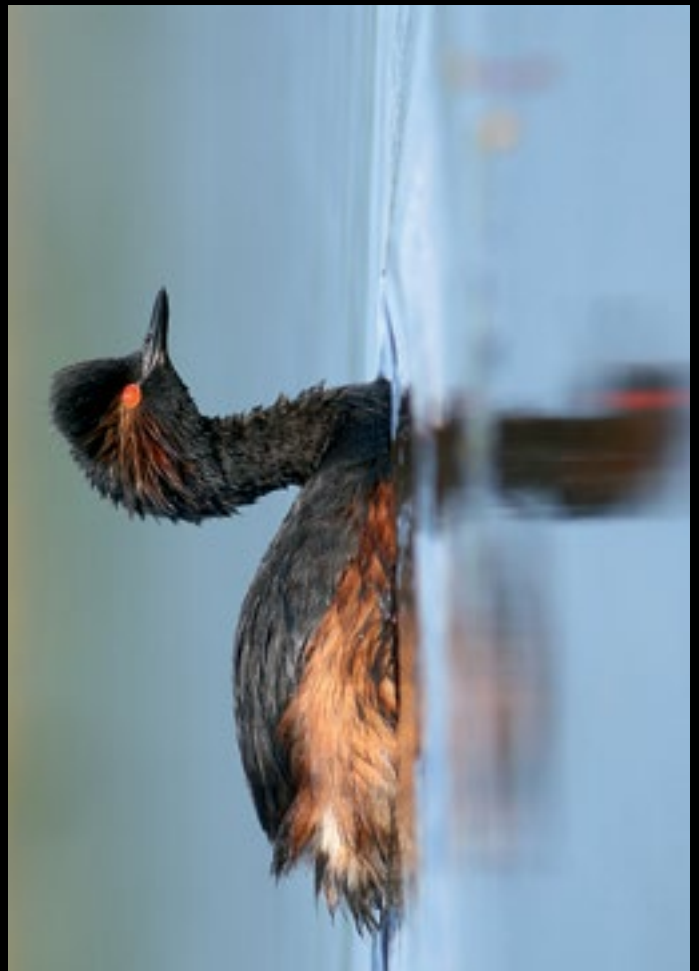
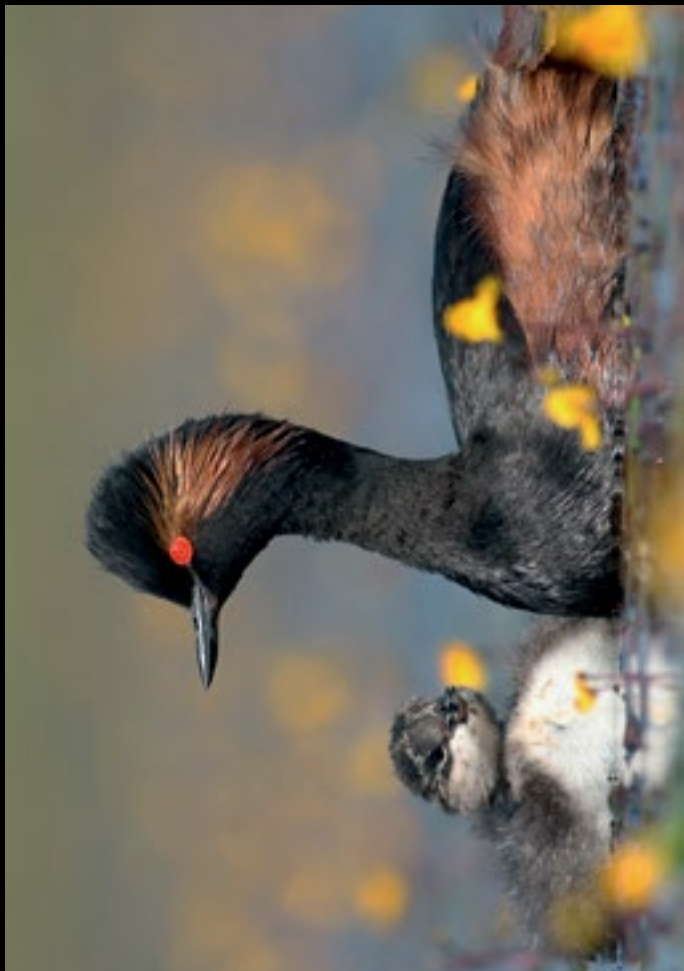
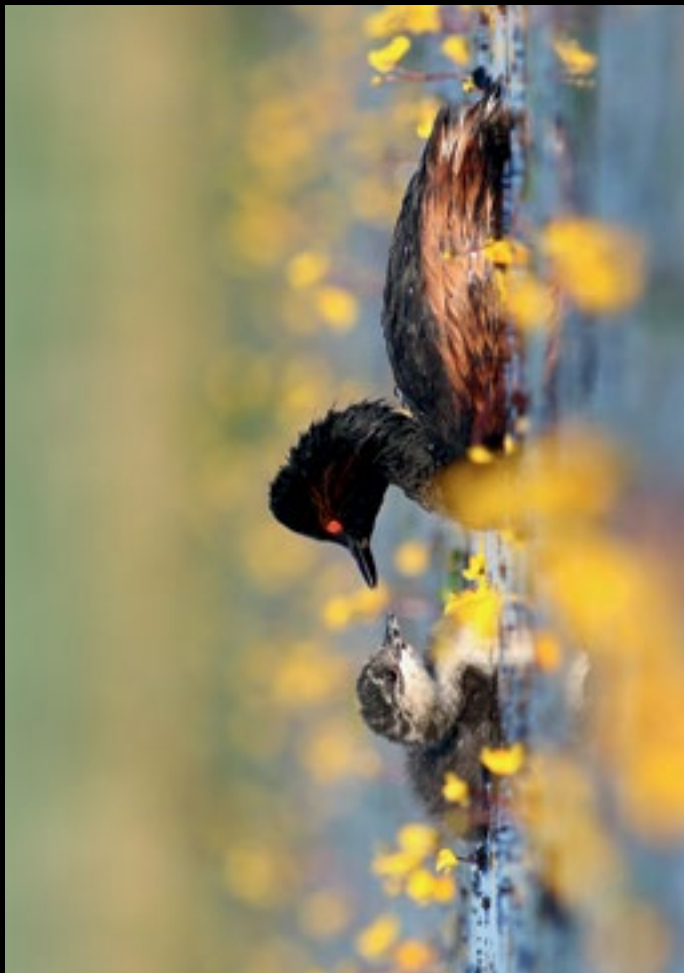

Črnovrati ponirek na Medvedcah

Črnovrati ponirek (*Podiceps nigricollis*) je pri nas veljal za zelo redkega in naključnega gnezdilca na posameznih območjih. Lani pa je na zadrževalniku Medvedce gnezdilo kar pet parov teh čudovitih ptic. Zato sem se domislil manjšega projekta: izdelal sem »splav za fotografiranje«, ki je videti kot preprosta plavajoča skulptura in se barvno ujema z okolico. Na Medvedcah sem lani s pomočjo splava slikal kar nekajkrat in tudi zelo uspešno, zato sem si zadal nalogo poslikati črnovratega ponirka z mladičem. In to se je tudi zgodilo. V začetku avgusta okoli četrte ure zjutraj sem se odpravil na zadrževalnik in že ob mraku »odplul«. Ko se je začelo svitati, so se pred objektivom prikazale male tukalice (*Porzana parva*), in sicer kar osem. Bile so dober začetek tega dneva. Okoli osme ure pa sem končno našel fotografski cilj dneva, družinico črnovratih ponirkov. Opraviti sem sicer imel s samo enim odraslim osebkom in enim mladičem, pa vendar je njuno poziranje od tri do deset metrov pred mano potešilo vse želje in občutki so bili resnično izjemni!

Oprema: Canon EOS 70D in objektiv Canon 400mm f5,6

Jure Novak, Velika Pirešica

1

2

Conrad Gesner - rojstvo sodobne ornitologije

// Petra Vrh Vrezec, Al Vrezec

1: Conrad Gesner (1516–1565) – pionir sodobne ornitologije in »Google 16. stoletja« portret: Tobias Stimmer (1564)

2: Danes je vračanje k skoraj 500 let starim Gesnerjevim zapisom izjemno pomembno v razkrivanju pozabljenih dejstev. Eno takih je opis tedaj v Evropi še vedno gnezdečih klavzarjev (*Geronticus eremita*). foto: Miha Podlogar

3: *Historiae Animalium* (Zgodovina živali) je prvo moderno zoološko delo, ki je zgradilo most med starodavno, antično in sodobno znanostjo.

Čeprav so zametki ornitologije kot vede o pticah in njihovem življenju nastali že v antiki, zlasti v delih starogrških in rimskih mislecev, kot sta bila Aristotel in Plinij Starejši, se je sistematično raziskovanje ptic začelo šele ob koncu srednjega veka. Sprva zgolj kot kratki zapisi o pticah ali kot obsežne zbirke ptic, ki so jih ustvarili nekateri naravoslovno navdahnjeni vladarji, kot je bil denimo sveterimski cesar Friderik II. v 13. stoletju. Temelji sodobnih zooloških ved in med njimi tudi ornitologije pa so nastali v 16. stoletju z velikanom tedanje biološke znanosti, švicarskim naravoslovcem Conradom Gesnerjem (1516 – 1565). Znan je bil predvsem kot botanik, zdravnik in klasični jezikoslovec, a z izjemno pomembnim delom *Historiae Animalium* (Zgodovina živali) se je zapisal v zgodovino tudi kot pionir sodobne ornitologije. Knjiga namreč šteje kot prvo moderno zoološko delo, ki je zgradilo most med starodavno, antično in sodobno znanostjo.

O njegovem življenju

Ko je revni Conradov oče spoznal, kako nadarjenega sina ima, ga je poslal živeti k stricu, ki je vzgajal zdravilne rastline. Pri fantu je stric prebudil ljubezen do literature in ga uvedel v svet rastlin in njihovih zdravilnih učinkovin, kar je imelo velik vpliv na njegovo zanimanje za naravo. V šoli je z znanjem in pridnostjo tako navdušil svoje učitelje, da so mu nekateri celo finančno pomagali pri nadaljnjem šolanju na univerzah v Strassburgu in Bourgesu med letoma 1532 in 1533. Prijatelji so mu omogočili tudi študij v Baslu (1536) in nato še na akademiji v Lausannu (1537), kjer se je tri leta učil grščino. Po študiju je odšel na znano medicinsko univerzo v Montpellier in pridobil doktorat znanosti (1541). Medicinsko prakso je opravljal v Zürichu in tu tudi postal predavatelj Aristotelovega zdravilstva na Univerzi Caro-

linum (predhodnica Univerze v Zürichu). Po letu 1554 je postal mestni zdravnik v Zürichu in to delo opravljal do konca svojega življenja.

Historiae Animalium – pionirsko zoološko delo

Gesnerjevo največje zoološko delo *Historiae Animalium* je enciklopedija živali na 4.500 straneh. Izšlo je v Zürichu med letoma 1551 in 1558 v štirih zvezkih: *Štirinožci* (večinoma sesalci in tudi nekateri plazilci), *Dvoživke*, *Ptice* in *Ribe*. Peti zvezek *Kače* je bil objavljen šele po njegovi smrti.

V *Historiae Animalium* je Gesner združil znanje vseh predhodnih stoletij. Njegovi viri so bili tako Aristotelova in Plinijeva dela kot Stara zaveza, folklorja in srednjeveške basni, dodal pa je tudi svoja natančna opažanja in opise mnogih živali. Čeprav je v *Historiae Animalium* skušal ločiti opažena dejstva od mitov in ljudskih bajk, je v knjigo vključil tudi veliko izmišljenih živali, kot sta samorog in zmaj, ali pa med pticami feniks in stimfalijska ljudožerska ptica. Tako je ustvaril nov, celosten opis kraljestva živali. Knjiga je bila v nasprotju s številnimi deli njegovega časa ilustrirana, in sicer z ročno barvanimi lesorezi osebnih opažanj Gesnerja in njegovih sodobnikov. Uvedba slik kot načina znanstvenega izražanja je bil eden njegovih največjih prispevkov znanosti.

Veličastno Gesnerjevo delo je imelo velik vpliv na pisce prihajajočih stoletij. Zaradi natančnih slik in opisov je bila *Historiae Animalium* ključna referenca za vse pisce, zlasti v 17. in 18. stoletju, kot so bili na primer Ray, Willughby in Linne. Delo je bilo celo večkrat ponatisnjeno in izdano tako v latinščini kot nemščini. Okoli 200 let je bil nemški

Pomladna opazovanja v naravi

// Danilo Bevk, Dejan Bordjan, Jernej Figelj, Mojca Jernejc Kodrič, Metka Škornik, Al Vrezec, Petra Vrh Vrezec, Anamarija Žagar

v gozdu

Črna žolna (*Dryocopus martius*)

Gnezditveno obdobje naše največje žolne se navadno začne marca z bobnanjem na trohneča debla v starejših gozdnih sestojih. Po bobnanju jo bomo dokaj težko prepoznali, zato je zanesljiveje prisluhniti njenemu značilnemu kovinskemu oglašanju, ki je neredko pospremljeno s klikajočimi žvižgi, s katerimi se žolna oglašča v letu. Črna žolna teše največja dupla, navadno v bukev, ki so pomembna še za kopico drugih vrst duplarjev, kot sta duplar (*Columba oenas*) in koconogi čuk (*Aegolius funereus*). Izteše lahko tudi prehranjevalno luknjo, navadno pri tleh v smreki ali jelki, ko stika za velikimi mravljišči ali ličinkami hroščev v lesu. foto: Milan Cerar

ob vodi

bobnarica (*Botaurus stellaris*)

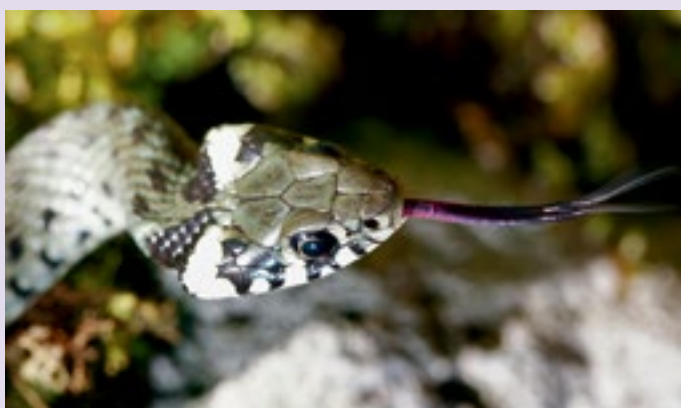
Bobnarica živi pretežno skrito življenje in je zato tudi ena naših redkih gnezdil, pri kateri gnezdenja še nismo potrdili. Srečanja z njo so redka in pogosto posledica naključja, ko jo splašimo iz obrežnega rastja. Veliko laže jo slišimo. Najbolj zanesljivo lahko njeno območno »bobnanje« poslušamo od sredine aprila dalje na Cerkniškem jezeru, kjer se v dobrih letih med seboj kregajo do trije samci. Koliko je to parov, ne vemo, saj ima lahko vsak samec po več samic. Manj zanesljivo lahko bobnarico spomladi poslušamo še na zadrževalniku Medvedce. foto: Kajetan Kravos

Tevje (*Hacquetia epipactis*)

Zelo verjetno bi ga, vsaj večina, prepoznala kot enega izmed znanilcev pomladi, saj se pokaže na gozdnih tleh še preden se ta dodobra odtalijo. Mnogo manj ljudi ga zna poimenovati. Rumeno-zeleni cvetovi tevja so nekaj posebnega. No, saj sploh niso cvetovi. Socvetja so, drobni cvetovi so nagnjeni na kupček, ki ga obdajajo veliki in drobno nazobčani ogrinjalni listi. Pacvet je pravi izraz za tako socvetje. Skoraj povsod v slovenskih gozdovih ga boste videli, le zadosti zgodaj morate na pot. Ko se drevje namreč olista, je tevje že odcvetelo in se med zelenino gozdnih tal dobro prikrije.

foto: Ljubica Zemljak

Belouška (*Natrix natrix*)

Brežine stoječih in tekočih voda so od aprila naprej mesta, ki jih belouška uporablja za termoregulacijo ali ohranjanje stalne telesne temperature. Najpogosteje se nastavlja sončnim žarkom v jutranjih urah, ki ogrejejo njeno telo na primerno telesno temperaturo za dnevno aktivnost. Na brežinah je tudi ob kateremkoli drugem delu dneva, saj se morajo plazilci ogreti tudi da prebavijo hrano v želodcu. Greje se na soncu izpostavljeni površini, v bližini pa ima primerno luknjo, kamor lahko hitro pobegne v primeru nevarnosti. Belouška tudi dobro plava v vodi in če jo splašimo, je vredno za njo pogledati tudi v vodo.

foto: Miha Krofel

na travniku

Poljski škrjanec (*Alauda arvensis*)

Ko se bomo v začetku aprila sprehajali po najbolj prostranih slovenskih ravninah, kot je npr. Ljubljansko barje, Dravska ravan ali kraško polje, bomo zagotovo slišali prijetno pesem hitrega tempa, ki ji skoraj ni konca. Avtor pesmi je poljski škrjanec in v večini primerov ga bomo prej opazili na nebu kot pa na tleh, skoraj nikoli pa na drevesu. Na žalost pa se ta odlični pevec zelo težko prilagaja spremembam v kmetijski politiki. Zaradi hitrih in neprimernih sprememb v upravljanju naše kmetijske krajine ga bomo v večjem številu lahko opazovali in poslušali le še na prostranih travniških visokokraških planot. foto: Luc Hoogenstein / Saxifraga

okoli našega doma

Kmečka lastovka (*Hirundo rustica*)

Ena najznačilnejših selivk na dolge razdalje se spomladi vrne iz prezimovališč v osrednji Afriki. Čas njene vrnitve je odvisen od vremena, saj hlad in nasprotni vetrovi upočasnijo njen povratek. Kmečka lastovka danes skoraj izključno gnezdi v stavbah, predvsem v hlevih, redkeje pod mostovi. Majhna izboklina ali žebelj sta že zadostna opora za pritrjanje blatnega gnezda, ki ga lastovke uporabljajo tudi več let. Najbolj marljivi pari poskrbijo v sezoni za dva ali celo tri zarode. Ptice se hranijo z letečimi žuželkami, kot so muhe in komarji, ki jih s strmimi spusti ali bliskovito spremembo smeri spretno ulovijo v zraku. foto: Tone Trebar

Navadni krt (*Talpa europaea*)

Ta izvrstni kopač domuje v obširnem spletu podzemnih rogov. Imeti moramo kar dosti sreče, da ga opazimo na površju, zagotovo pa ne moremo zgrešiti značilnih krtin, ki ga izdajajo na kakem travniku, pašniku ali vrtu. Številne krtine pričajo, da so spomladi krti zelo dejavni in večinoma blizu površja iščejo svoj plen. Samci si v paritvenem obdobju od marca do maja iščejo družice, zato kopljejo rove na znatno večji površini kot sicer. Občasno se krti le prikažejo na plano, na primer ko zbirajo rastlinsko gradivo za gnezdo ali po daljšem sušnem obdobju iščejo vodo.

foto: Ivan Esenko

Modra lesna čebela (*Xylocopa violacea*)

V Sloveniji živi prek 500 vrst divjih čebel, ki živijo samotarsko, zato jim pravimo tudi čebele samotarke. Večina je manjših od kranjske čebele, največje – lesne čebele – pa so velike kar 25 mm. Zaradi velikosti so zelo opazne in lahko prepoznavne, a jih večina ljudi zamenjuje s čmrlji. Opazimo jih lahko od marca do oktobra, tudi na cvetovih okrasnih rastlin ali fižola. Čeprav zaradi velikosti in črne barve vzbujajo strahospoštovanje, so povsem miroljubne in ni nevarnosti, da bi nas pičile. Gnezdiijo v luknjah v lesu, ki jih v nasprotju z drugimi samotarkami izdolbejo same. Vanje odložijo jajčeca in cvetni prah, ki rabi kot hrana ličinkam. foto: Danilo Bevk

1

2

3

Mladi spoznavali bogastvo reke Drave

// Tilen Basle

1: Na Zimskem mladinskem ornitološkem raziskovalnem taboru Drava 2015 je 15 udeležencev spoznavalo naravno bogastvo reke Drave in širše okolice.
foto: Dominik Bombek

2: Vsaka skupina se je posvetila raziskovanju določene teme, poudarek pa je bil na pticah, ki se na reko Dravo priselijo le pozimi.
foto: Tilen Basle

3: Rumenoglavi kraljček (*Regulus regulus*) – zmagovalna fotografija na taboru avtorja Alexa Kotnika

Na letošnjem Zimskem mladinskem ornitološkem raziskovalnem taboru Drava 2015, ki smo ga imeli od 14. do 18. februarja 2015 na Osnovni šoli Breg, Ptuj, je 15 udeležencev spoznavalo naravno bogastvo reke Drave in širše okolice, ki jo je skozi zgodovino izoblikovala naša največja reka. Tabor smo na DOPPS organizirali v okviru projekta »LIVEDRAVA« (LIFE11 NAT/SI/882, izpeljanim s prispevkom LIFE, finančnim instrumentom Evropske unije), ki je namenjen obnovi rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji.

Na taboru je delovalo pet tematskih skupin

Delo je potekalo v petih skupinah pod vodstvom mentorjev, izkušenih ornitologov. Mladi so se na taboru učili prepoznavanja ptic in načinov njihovega raziskovanja ter se seznanili z naravovarstveno tematiko.

Ptice so raziskovali od zgodnjih jutranjih do poznih večernih ur. Vsaka skupina se je posvetila raziskovanju določene teme, poudarek pa je bil na zimskih gostih in pticah, ki se na reko Dravo priselijo le pozimi. Udeleženci so ob koncu tabora obdelali pridobljene podatke, pripravili poročila, plakate in predstavitve ter rezultate svojega dela predstavili javnosti, s čimer so prispevali k širjenju znanja in ozaveščanju na tem področju.

Svit, Maks in Jošt so si med taborom pod mentorstvom Bie Rakar ogledali najrazličnejše življenjske prostore

in raziskovali, kakšne ptice jih naseljujejo. Velike sra-koperje (*Lanius excubitor*) so na Dravskem in Ptujskem polju popisovali Uma, Jon in Rok z mentorico Mojco Podletnik. Kalina, Jernej in Alex so z mentorjem Tomažem Remžgarjem v okolici Ptuja in Maribora obiskali več manjših jezer, ribnikov in zadrževalnikov ter spoznali in prešteli njihove vodne ptice. Ugotoviti vrstno pestrost ptic na Dravskem polju je bila naloga Nejca, Matije in Mitje pod mentorstvom Dejana Bordjana. Ker se v zimskem času na večjih akumulacijah reke Drave zadržujejo številne vodne ptice, ki tu prezimujejo, se je nanje osredotočila skupina, ki so jo sestavljali Lana, Vanesa in Luka z mentorjem Tilnom Basletom.

Raziskovalni ornitološki tabori so pomembna odskočna deska za mnoge mlade

Mladi so bili nad opazovanji in novim znanjem, ki so ga pridobili na taboru, navdušeni. Vanesa Bezlaj iz Medvod nam je zaupala, zakaj se je začela ukvarjati ravno s pticami: »Preprosto so mi všeč, morda zato, ker letijo in so zaradi tega tako svobodne. Prav tako mnoge izmed njih prav lepo pejejo.«

»Ornitoloških taborov se rad udeležujem, ker na njih vidimo zanimive vrste ptic, ki jih na izletu z družino ali okoli doma ne vidim.« je povedal Rok Lobnik iz Maribora in dodal: »S pticami in naravo poskušam navdušiti tudi sošolce, vendar se jim včasih zdim malce tečen.«

»Z ornitološkimi tabori želimo mlade navdušiti za opazovanje ptic, predvsem pa v njih vzbuditi skrb in čut za naravo. Danes mladi vse preveč časa preživijo za računalniškimi ekrani in tako izgubljajo stik z naravo. Prek zabavnega, poučnega, hkrati pa raziskovalnega dela jim tako približamo naravo ter predstavimo naravne zakonitosti. Treba je razumeti, da se danes izdelki na policah trgovin ne znajdejo kar tako, vse pride iz zemlje,« je povedal Tilen Basle, vodja tokratnega tabora.

Za vestno in marljivo delo na taboru se zahvaljujemo vsem udeležencem, za skrb in znanje pa vsem mentorjem, ki so naše mlade generacije spremljali pri delu. Hkrati se za pomoč pri organizaciji in izvedbi tabora zahvaljujemo tudi vodstvu Osnovne šole Breg, ki nam je omogočila bivanje ter nas toplo sprejela. Na koncu pa gre zahvala tudi vsem staršem, ki so nam zaupali svoje otroke in s tem pokazali, da njim in njihovim otrokom ni vseeno za prihodnost narave in ozaveščenost prihodnjih generacij.

Za nami je Januarsko štetje vodnih ptic (IWC) 2015

// Tilen Basle

Med vikendom, 17. in 18. januarja, je po vsej Sloveniji in večjem delu sveta potekalo Januarsko štetje vodnih ptic (IWC), ki se ga vsako leto udeleži na tisoče ljudi. Pri nas se ga v zadnjih letih redno udeležuje približno 300 prostovoljcev, ki skupaj preštejejo nekaj deset tisoč ptic.

Med zadnjim štetjem smo zbrali vtise naših popisovalcev letošnjega štetja.

Eva Horvat, ki je štela ptice na reki Dravi, je takole opisala svoj popis: »Letos sem se prvič udeležila IWC-ja. K sodelovanju nas je povabil Luka Božič na predavanju o vodnih pticah dober teden dni prej. Na terenu sem poleg laboda grbca in mlakarice videla še nekaj novih vrst vodnih ptic ter se seznanila z metodami, ki se uporabljajo pri štetju. Izkušnja je bila zanimiva in poučna, zato mislim, da bom prihodnje

leto že lahko sama prevzela kakšno lažje območje za štetje ter tako prispevala k enemu od najbolj množičnih popisov ptic na svetu.«

Mojca Podletnik je popisovala na reki Ščavnici: »Letos je bilo vreme v času IWC precej bolj prijazno do nas popisovalcev, vendar je bilo zato tudi precej manj ptic kot prejšnja leta. Kljub temu pa se ne morem pritoževati nad vrstno pestrostjo, h kateri so prispevali kar dve kostanjevki, sivke, zvonca, čopaste črnice, mokož in pikasti martinec. Še posebno vesela pa sem bila prvega opazovanja vodomca na reki Ščavnici.«

Kaj je o popisu na reki Krki povedal Gregor Bernard: »Tudi letos bi na popisu že lahko nabrali kakšen šopek zvončkov. Posledica mile zime je verjetno tudi manjše število vodnih ptic. Tiste, ki pa so bile na vodi, so zbežale, ko so nas videle že od daleč. Tako smo jih večino prešteli kar v zraku.«

Na Obali je Bojana Lipej takole doživljala popis: »Po dolgem času sva se skupaj z možem udeležila januarskega štetja vodnih ptic. Kljub visoki plimi, ki je na določenih točkah onemogočala dostop do obale, in vetrovnemu vremenu ter posledično manjšemu številu ptic na morju je bila ta izkušnja navdušujoča. Prihodnje leto se bova popisa gotovo spet udeležila.«

Na društvu že drugo leto zapored uvajamo elektronsko zbiranje podatkov (eVnos) Zimskega štetja vodnih ptic. Do sedaj vemo, da smo prešteli že 40.797 osebkov in vsaj 62 vrst vodnih ptic. Vsem popisovalcem se iskreno zahvaljujemo za opravljeno delo!

4 in 5: Med taborom so nastale tudi »določevalne ilustracije«: primerjava med črnovratim (*Podiceps nigricollis*) in zlatouhim ponirkom (*P. auritus*, slika 4) ter med samcem in samico malega žagarja (*Mergellus albellus*, slika 5). ilustracija: Vanesa Bezljaj (slika 4) Lana Klemenčič (5)

6: V Mariboru so se popisa udeležili študentje Biologije in ekologije z naravovarstvom s Fakultete za naravoslovje in matematiko Maribor. Spremljala jih je tudi novinarska ekipa RTV Slovenije. foto: Eva Horvat

7: Rečni galebi (*Chroicocephalus ridibundus*) so v zimskem času ene najbolj številčnih vodnih ptic pri nas. foto: Eva Horvat

1

2

Pomlad je že tu!

// Barbara Vidmar

1: Tudi letos na spletni strani beležimo prihode kmečkih lastovk (*Hirundo rustica*) in drugih ptičjih znanilcev pomladi. foto: Tomi Trilar

2: Taščica (*Erithacus rubecula*) je v okolici naših domov pogosta vrsta. foto: Tilen Basle

Na milijone ptic selivk se bo tudi to pomlad iz Afrike vrnilo v Evropo, kjer bodo vzgojile svoj zarod. Tako spomladi kot jeseni lahko med selitvami ptic opazujemo tudi večje jate ptic. Ornitologi vam bodo hitro postregli s kar natančno oceno, koliko ptic je v posamezni jati, te večšine pa se z lahkoto naučite tudi vi. Najprej preštejte deset osebkov. Tako veste, kako velika je jata desetih ptic. Na podlagi velikosti te manjše jate lahko »čez palec« ocenite, koliko ptic sestavlja večjo jato. Najprej se učite te večšine na manjših jatah, kasneje pa jo boste lahko uporabili na večjih, ko boste za »osnovni model« uporabili 50 ali celo 100 osebkov. Preseñeni boste, kako natančne so lahko takšne ocene.

Ptice bomo ponovno šteli tudi v projektu Pomlad prihaja! Lansko leto smo zabeležili 178.287 ptic. A ne v eni sami jati. Podatke je prispevalo kar 73.032 opazovalcev! Tudi letos bomo vso pomlad na spletni strani www.springalive.net beležili prihode kmečkih lastovk (*Hirundo rustica*), belih štorkelej (*Ciconia ciconia*), hudournikov (*Apus apus*), kukavic (*Cuculus canorus*) in čebelarjev (*Merops apiaster*).

Že veste, kako je videti pticam prijazen vrt? Če ste mlajši od 16 let, ga narišite in z risbo sodelujte v nagradnem risarskem natečaju »Popoln vrt«. Navodila za sodelovanje si preberite na spletni strani projekta, zmagovalc natečaja pa bo prejel daljnogled. Sodelujete lahko tudi v tedenskih fotografskih natečajih na www.flickr.com/groups/springalive/ ali pa aktivnosti projekta spremljate na Facebook-u (www.facebook.com/springaliveforbirds). To pomlad bomo veliko časa posvetili našim vrtovom oziroma balkonom ter

jih skušali urediti tako, da bodo prijazni pticam, seveda pa bomo na spletni strani projekta zabeležili tudi prve prihode znanilk pomladi. Vabljeni k sodelovanju!

Akcija "Ptice okoli nas" je zaključena

// Tilen Basle

V nedeljo, 1. februarja, se je zaključila akcija Ptice okoli nas, ki je potekala ves teden in združila opazovalce ptic po vsej Sloveniji. Namen akcije je ugotoviti stanje naših pogostih vrst ptic ter ljudem približati naravo in vzbuditi čut zanjo. Odziv ljudi je bil odličen, imamo pa tudi že prve delne rezultate akcije.

Z akcijo Ptice okoli nas smo pričeli leta 2009 in od takrat pri njej vsako leto sodeluje več sto opazovalcev, ki v tednu akcije preštejejo tudi več kot 10.000 ptic. V letu 2013 smo uvedli elektronski vnos podatkov in od takrat lahko podatke pridobimo veliko hitreje, njihova obdelava pa je lažja. Prav zato vam lahko že sedaj posredujemo nekaj delnih rezultatov!

Do danes je podatke o opazovanjih elektronsko oddalo 491 popisovalcev, ki so skupaj opazili 12.147 osebkov ptic. Te so pripadale 58 vrstam, tri najštevilčnejše pa so bile domači vrabec (*Passer domesticus*), velika sinica (*Parus major*) in siva vrana (*Corvus cornix*).

Vsem, ki ste letos z nami preštevali ptice okoli nas, se najlepše zahvaljujemo za sodelovanje in hkrati upamo, da je bilo to za vas in vaše bližnje posebno doživetje.

1. Kongres obročkovalcev ptic Slovenije (1.KOPS)

// Bia Rakar

V soboto, 31. januarja 2015, je v prostorih Prirodoslovnega muzeja Slovenije potekal prvi Kongres obročkovalcev ptic Slovenije v organizaciji Slovenskega centra za obročkanje ptičev (SCOP) in Prirodoslovnega muzeja Slovenije (PMS). Ob 88-letnici neprekinjene obročkovalske dejavnosti v Sloveniji so obročkovalci na skupnem srečanju izmenjali znanje in izkušnje.

88 let obročkanja ptic v Sloveniji

Zametki obročkovalske dejavnosti v Sloveniji sežejo že v leto 1909. Po ustanovitvi Ornitološkega observatorija leta 1926 se je z letom 1927 v Sloveniji začela organizirana obročkovalska dejavnost, ki neprekinjeno poteka vse do danes. Od ustanovitve observatorija je število obročkanih ptic ves čas naraščalo. Število obročkanih ptic in najdb se je povečalo predvsem na račun razvoja metodologije lova, ki se od leta 1972 opravlja večinoma z najlonskimi mrežami. Sodobne tehnike pa še dodatno bogatijo naše znanje o pticah, saj omogočajo nove pristope k njihovega označevanju ter natančnejše beleženje njihovih poti in usod.

Obročkovalska dejavnost že od samega začetka temelji na prostovoljnem delu usposobljenih sodelavcev, ki morajo pridobiti ustrezno dovoljenje. V letu 2013 je 51 obročkovalcev z obročki označilo kar 73.529 ptic, v zadnjih letih pa se sicer obročka okoli 100.000 ptic na leto. Po številu obročkanih ptic na obročkovalca, skoraj 2.000, je Slovenija na drugem mestu med evropskimi državami.

1. Kongres obročkovalcev ptic Slovenije - ključno je sodelovanje

Kar 45 slovenskih obročkovalcev se je v soboto, 31. januarja 2015, srečalo na prvem kongresu, ki sta ga SCOP in PMS organizirala v prostorih PMS. Na kongresu so bile predstavljene številne obročkovalske dejavnosti v Sloveniji, vključno z novimi pristopi označevanja ptic, in sicer telemetrija na repaljščici (*Saxicola rubetra*) ter GPS-telemetrija na črni štokrlji (*Ciconia nigra*) in sredozemskem vranjaku (*Phalacrocorax aristotelis*), barvno označevanje pobrežnikov v Krajinskem parku Sečoveljske soline itn.

Srečanje je bilo tudi odlična priložnost za izmenjavo mnenj in izkušenj na področju obročkanja ptic. Tovrstna skupna srečanja so odlična priložnost za utrjevanje povezovanja in sodelovanja z medsebojnim dopolnjevanjem znanja, ki lahko prispeva k razvoju te pomembne dejavnosti v Sloveniji.

Al Vrezec, strokovni vodja Slovenskega centra za obročkanje ptičev, o izzivih obročkanja ptic v Sloveniji: »Prizadevali si bomo, da bodo ta srečanja postala redna, delo obročkovalcev pa bo tako še večji izziv tako za sedanje kot bodoče rodove, ki nas združuje skupna sedaj zares že dolgoletna tradicija.«

Najzanimivejše najdbe:

- 1999: kraljičica (*Phylloscopus proregulus*) prvič ujeta v Sloveniji na Ljubljanskem barju
- 2000: kobilar (*Oriolus oriolus*), Slovenija – Kongo: 6356 km
- 2006: krivokljun (*Loxia curvirostra*), Rusija – Slovenija: 2528 km
- 2007: bela štokrlja (*Ciconia ciconia*), Slovenija – Južnoafriška republika: 7814 km
- 2007: ujet več kot 17 let star čizek (*Carduelis spinus*), obročkan leta 1990, najstarejši v Evropi
- 2013: 25 let star labod grbec (*Cygnus olor*) z nemškim obročkom iz leta 1988
- 2014: rubinasti slavec (*Calliope calliope*) prvič v Sloveniji ujet v Ormožu

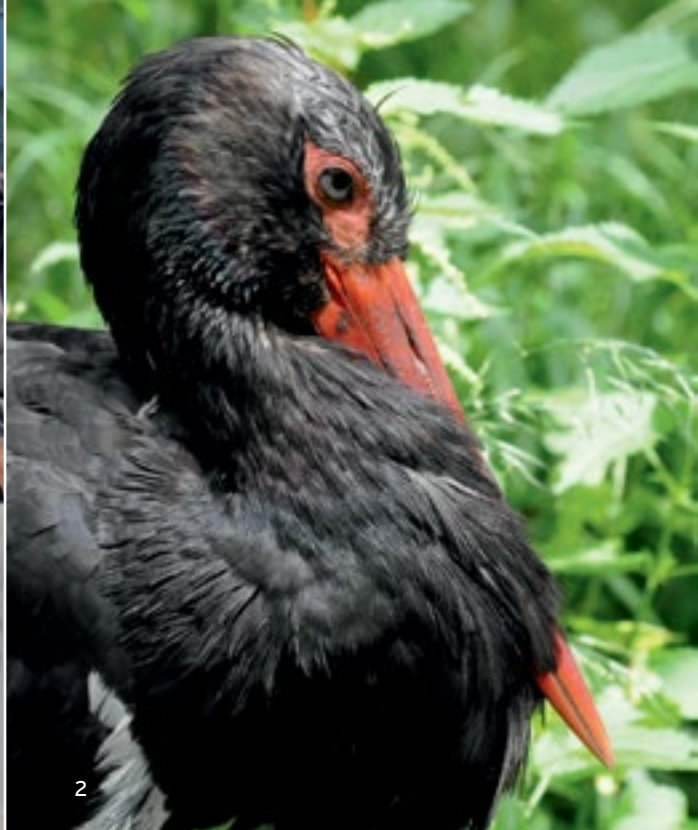
Podrobnejše informacije o obročkanju ptic: <http://www.pms-lj.si/si/o-naravi/zivali/vretencarji/ptici/slovenski-center-za-obročkanje-pticev>

3: Kustos dr. Al Vrezec (na levi), strokovni vodja Slovenskega centra za obročkanje ptičev, in Dare Fekonja (desno), koordinator Slovenskega centra za obročkanje ptičev, pri pozdravnem nagovoru na Kongresu obročkovalcev ptic Slovenije. foto: Davorin Vrhovnik

4: Na kongresu so bile predstavljene številne obročkovalske dejavnosti v Sloveniji, med njimi tudi barvno označevanje pobrežnikov v Krajinskem parku Sečoveljske soline, kot denimo polojnika (*Himantopus himantopus*) na sliki. foto: Iztok Škornik

1

2

Gregorjevo

// Bia Rakar

1: Na društvu so člani Pomurske sekcije obeležili gregorjevo z akcijo »Ptički se ženijo«. Kar na štirih lokacijah v Pomurju so na stojnicah obiskovalce seznanjali z delom društva ter s pisanim ptičjim svetom.
foto: Denis Cizar

2: Franček je črna štoklja (*Ciconia nigra*) s posebnim poslanstvom. DOPPS-u pomaga razkrivati način življenja teh ogroženih slovenskih ptic.
foto: Dušan Klenovšek

Po starem ljudskem izročilu je 12. marec dan, ko se ptički ženijo. Dekleta so se nekoč na gregorjevo ozirala v nebo in prva ptica, ki so jo videle, naj bi naznanila, kakšen bo njihov mož. Po starem julijanskem koledarju je bilo gregorjevo na prvi pomladni dan, z uveljavitvijo gregorijanskega koledarja pa se je premaknilo na 12. marec.

Se na gregorjevo ptički res ženijo?

Večina vrst ptic gnezdi spomladi od aprila do junija. Nekatero ptice v času gregorjevega praznika že skrbno izbirajo mesta za graditev gnezd, druge se sploh še ne vrnejo s prezimovališč.

Društveni dogodki ob ljudskem prazniku

Na društvu smo gregorjevo obeležili z dvema dogodkoma. Akcijo »Ptički se ženijo« so člani Pomurske sekcije organizirali že v nedeljo, 8. marca 2015, sledil pa ji je ornitološki izlet po Mestnem parku Maribor v nedeljo, 15. marca 2015, ki ga je organizirala Štajerska sekcija.

Nataša Bavec, koordinatorica letošnje akcije »Ptički se ženijo«, nam je povedala nekaj več o dogodku: »Člani Pomurske sekcije DOPPS smo letos že petič zapored organizirali akcijo "Gregorjevo ali Ptički se ženijo". Na štirih lokacijah v Pomurju (prejšnjim trem – Murski Soboti, Radencem in Ljutomeru – so se pridružili še Beltinci) smo na stojnicah obiskovalce seznanjali z delom društva, z akcijami in predavanji, delili društvene publikacije in plakate, ljudem pripovedovali zanimivosti

iz ptičjega sveta, prisluhnili njihovim zgodbam in prigodam s ptički ter se na vsako polno uro odpravili v parke, kjer smo si ptice tudi поблиže ogledali in se z njimi podrobneje seznanili.«

Dogodek v Pomurju je potekal v sodelovanju z Zavodom za turizem in šport Radenci, Zdraviliščem Radenci, z LTO Ljutomer in s TD Beltinci.

Črna štoklja Franček – medijska zvezda

// Katarina Denac, Petra Vrh Vrezec

O načinu življenja črne štoklje (*Ciconia nigra*) v Sloveniji smo do leta 2013 vedeli bolj malo. Opazovanja te velike, vendar kljub temu težko opazne ptice so bila naključna, ravno tako najdbe gnezd. Vedeli smo, da živi skrivnostno življenje v gozdovih in se prehranjuje ob gozdnih potokih, a je kljub temu nismo velikokrat zabeležili. Ker je bilo največ opazovanj te vrste ob reki Muri, se je DOPPS leta 2013 lotil bližnjega spoznavanja z njo.

Kako odkriti vsaj delček življenja črne štoklje

Pred začetkom raziskave smo prebrali različna dela o ekologiji črne štoklje in vzpostavili stike s tujimi raziskovalci te vrste ter lokalnimi prebivalci. Ko smo osvojili teoretično znanje, smo nadaljevali z iskanjem njenih gnezd pred olistanjem dreves, opazovanjem svatovskih letov, iskanjem prehranjevališč, snemanjem z avtomatsko kamero in ulovom ter s telemetrijo odraslega osebka.

3

4

5

Prva črna štorcklja z oddajnikom pri nas

Zaposleni in člani DOPPS smo na območju Mure v letu 2013 zabeležili kar 29 opazovanj črnih štorckelj in naredili več posnetkov z avtomatsko kamero. Boljše poznavanje vrste je omogočilo, da smo naslednje leto, 5. junija 2014, v Slaptincih v Slovenskih goricah ulovili prvo in doslej edino črno štorckljo v Sloveniji. Dobila je ime Franček in bila opremljena z GPS-GSM-oddajnikom.

Skrivnostno življenje ob reki Muri

V dneh po namestitvi oddajnika nam je Franček razkril svoje gnezdo na starem rdečem boru in njegove štiri mladiče, ki so sredi avgusta uspešno poleteli iz gnezda. Še bolj nas je zanimalo, kje ob reki Muri se črne štorcklje prehranjujejo. V dveh mesecih od ulova je Franček razkril svoja prehranjevalna okolja, o katerih za črno štorckljo doslej nismo vedeli skoraj nič. Večino časa je preživel ob gozdnih potokih, stranskih rokavih, mrtvicah in na različnih vodnih telesih ob Muri. Dnevno se je od gnezda do prehranjevališča selil do 16 kilometrov v eno smer, občasno pa se je prehranjeval celo do 35 kilometrov od gnezda.

Franček »odpotuje«

Po uspešni gnezditvi v bližini reke Mure se je 8. avgusta Franček odpravil na dolgo pot proti Afriki. Najprej je potoval na Madžarsko, približno 300 kilometrov zračne črte od svojega gnezda. Tam je ostal dober mesec in pol in ker iz prejetih lokacij nismo zaznali njegovih večjih premikov, nas je začelo skrbeti zanj. Lahko bi bil poškodovan ali oslabeled, zato smo madžarske kolege (MME BirdLife Hungary) prosili za pomoč. Tamkajšnji naravovarstveni nadzornik ga je našel v dobri telesni kondiciji. Ob močvirju pri Szentesu si je Franček skupaj s še 10–15 drugimi črnimi štorckljami nabiral zalogo maščob za dolgo in naporno pot na jug. Južneje se je odpravil 27. septembra in naslednjo postojanko naredil na vzhodu Bosne, nato pa pot nadaljeval na Mljet, v tamkajšnji na-

cionalni park. Pot ga je vodila še na Korčulo, potem pa čez Jadransko morje v Italijo.

Daleč je ta Afrika...

Sredozemsko morje je preletel 10. oktobra in dosegel Tunizijo. Njegova pot se je v naslednjih tednih nadaljevala prek Alžirije, Malija in Nigra do severnega dela Nigerije. Okrog 2.500 kilometrov dolgo pot prek Sahare, ki ga ni vedno vodila le v smeri sever-jug, je opravil v približno 20 dneh. Vmes je obiskal tudi nekaj narodnih parkov. Zadnja lokacija v letu 2014 (8. november) je bila 100 kilometrov severozahodno od mesta Sokoto v Nigeriji, že v pasu Sahela. Sledil je »podatkovni mrk«, na podlagi katerega smo domnevali, da je Franček prezimoval na kakšnem bolj odročnem in redko poseljenem predelu, ki ni pokrit s signalom GSM.

Pričakovali smo, da se bo Franček javil najkasneje sredi marca, ko se bo vračal nazaj na gnezdišče, vendar se to žal ni zgodilo. Vsi si seveda močno želimo, da bi bil razlog za to nedelujoč oddajnik, zato bomo preverili njegovo lansko gnezdo. Držimo pesti, da ga ugledamo na njem!

3: Franček je pomagal razrešiti uganko o tem, kakšna so prehranjevalna okolja črne štorcklje. Večino časa je namreč preživel ob gozdnih potokih, stranskih rokavih, mrtvicah in na različnih vodnih telesih ob Muri. foto: Željko Šalamun

4: Črna štorcklja je bila opremljena z GPS-GSM-oddajnikom. foto: Jurij Perša

5: Od druge polovice poletja smo lahko spremljali Frančkovo dolgo in naporno pot v Afriko. foto: Jure Novak

Zanimivosti:

- DOPPS je odkril, da so vodni in močvirni življenjski prostori ob reki Muri izjemnega pomena za varstvo črne štorcklje.
- Mura je, kot kaže, najboljšo območje za črno štorckljo v Sloveniji, kar se utegne spremeniti s postavitvijo načrtovanih hidroelektrarn.
- Gozdni prostor je za črno štorckljo pomembno okolje, saj se je Franček le redko zadrževal na odprtem.

Pod krinko protipoplavnih ukrepov so uničili reko Iščico

// Tomaž Jančar

1: Iščica pred opustošenjem. Še nedavno je bil izlet s kanujem po Iščici izjemno doživetje na pragu prestolnice.
foto: Ivan Esenko

2: Opustošena Iščica danes
foto: Barbara Vidmar

V Sloveniji imamo malo dobro ohranjenih nižinskih rek. Iščica, ki na Ljubljanskem barju povezuje Ig z Ljubljano, je bila med temi morda najbolj naravna. Videti je bilo, da ni bila nikoli uravnavana. Bregovi so bili neutrjeni in skoraj po vsej dolžini reke obrasli z naravnim rastjem. Izlet s kanujem po Iščici je bil izjemno prijetno doživetje. Prava rečna divjina na pragu prestolnice.

A takšne Iščice ni več. Sredi januarja letos je vodnogospodarsko podjetje Hidrotehnik v celoti uničilo obrečno mehkolesno loko na spodnjih petih kilometrih reke pred izlivom v Ljubljano. Na delu, kjer je bila reka najlepša, so v celoti posekali vse obrežno drevje in meje, med njimi številne stoletne vrbe. Pustili so le po eno drevo na vsakih 20 do 50 metrov. Uničenje je popolno, reko so oskubili do nerazpoznavnosti. S tem je bil uničen dragocen življenjski prostor številnih živalskih vrst, za katere je bilo vzpostavljeno območje Natura 2000 Ljubljansko barje. Narava bo potrebovala stoletje, da bo v celoti zacelila zadane rane.

Razdejanje je potekalo v sklopu protipoplavnega akcijskega načrta, ki ga je Vlada RS sprejela novembra lani. »Akcijski načrt interventnih aktivnosti zaradi poplav« je bil narejen na hitro, po več lanskih velikih poplavah. Vlado je treba pohvaliti za hitri odziv, ne pa tudi za kvaliteto dokumenta. V načrtu se je znašla vrsta dragih projektov, ki za poplavno varnost nimajo nikakršnega pomena. Tako se ta čas po vsej Sloveniji masovno uničujejo obrečni življenjski prostori. Med njimi je bila

tudi 100.000 EUR »vredna« sanitarna sečnja obrežnega vrbovja ob Iščici. Na dejstvo, da je reka varovana z režimom Krajinskega parka Ljubljansko barje in območja Natura 2000, se podjetni vodarji pač požvižgajo. Videti je, da je tu nekdo zlorabil stisko ljudi, ki so jih prizadele poplave. Namesto da bi se ukvarjali z reševanjem poplavne ogroženosti, so podjetneži med nujna dela vključili projekte, ki v normalnih razmerah ne bi prestali resne strokovne presoje.

Namen pregrešno drage sečnje naj bi bil »izboljšanje prevodnosti in zmanjšanje poplavnosti«, kar je popoln nesmisel. Ljubljansko barje je naravni zadrževalnik visokih voda, ki varuje Ljubljano pred povodnjijo. Ob visokih vodah na Barje priteče tudi več kot 700 m³ vode na sekundo, Ljubljana pa jo lahko odvede z Barja manj kot 300 m³/s. Če bi z vodnogospodarskimi deli pomembno povečali odtok vode z Barja (npr. za 100 m³/s), bi s tem povzročili petstoletne poplave v vzhodnem delu Ljubljane, potopili Papirnico Vevče in naselja še naprej dolvodno. Na Barju pa bi kljub temu vode ne bilo bistveno manj.

Nezakoniti poseg smo dne 19. januarja 2015 prijavili okoljski inšpekciji, sredi marca pa smo o kršitvi obvestili tudi Evropsko komisijo. Uničujoča dela so bila dan po prijavi ustavljena, a škoda je bila na večjem delu Iščice že storjena. Pri uničenju Iščice so bili prekršeni številni nacionalni in evropski predpisi. Od Vodne in Habitatne direktive do Zakona o ohranjanju narave. Obstaja tudi sum kaznivega dejanja uničenja zavarovanega območja. V prihodnjih tednih bomo podrobno preučili primer in pretehtali možnosti, da se proti odgovornim osebam sprožijo ustrezni kazenski postopki in postopki za poplačilo okoljske škode. ●

1

Kaj se dogaja z Vrbino

// Gregor Bernard

Vrbina (slika 1) dobesedno izginja pred našimi očmi, zato nas je člane Dolenjske sekcije DOPPS zanimalo, kakšna bo, ko si jo bo človek še dodatno prikrojil s postavitvijo HE Brežice.

Dne 11. januarja smo organizirali izlet, ki sta ga vodila Branko Brečko, ljubitelj narave in fotograf, ki pozna vse skrite koticke v Vrbini in življenje v njej, ter Andrej Hudoklin, ki si med drugim prizadeva, da bi iz krute spremembe narava iztržila čim več in živela svoje življenje naprej. Ogleдали smo si gradbišče ter eko celico v Vrbini – nadomestno življenjsko okolje predvsem za hrošča škrlatnega kukuja (*Cucujus cinnaberinus*; slika 2).

Naslednja postaja so bile gramoznice pri Brežicah (slika 3), kjer sta nas pozdravila Stane Radanovič, predsednik društva Vrbinar, in pestra družčina vodnih ptic. Pri gramoznici Stari grad pa je bilo zastavljeno naslednje navse zanimivo vprašanje: »Kaj bo, ko stare Vrbine več ne bo?« Andrej je razgrnil zelo obetavne načrte z nadomestnimi vodnimi površinami, gnezditvenimi stenami in splavi, trstičji, poloji, nadomestnimi gozdnimi površinami, suhimi travniki itd. Videti je bilo skoraj prelepo, da bi bilo res. Upajmo, da se bo projekt realiziral v čim večjem obsegu in da se bodo prihodnji naravovarstveni projekti pri nas imenovali LIVESAVA. •

foto: Gregor Bernard (sliki 1, 3), Al Vrezec (slika 2)

2

3

1

Neprestano 200-dnevno letenje, zabeleženo pri pticah

// Tadeja Balanč

1: Ali planinski hudourniki (*Tachymarpis melba*) sploh spijo in na kakšen način?
foto: Ahmet Karataş

Živali za letenje porabijo več energije kot za življenje na tleh ali v vodi. Seleče se ptice naj bi po dosedanjih predvidevanjih zaradi energetske potratne aktivnosti nujno potrebovale počitek na tleh ali vodi. Že nekaj let pa ornitologi trdijo, da nekateri hudourniki lahko preživijo v zraku skoraj vse življenje, z izjemo gnezditvenega obdobja. Njihova morfologija in slog letenja sta prilagojena na maksimalno učinkovitost letenja.

Kako so to ugotovili?

Avtorji članka so ujeli tri planinske hudournike (*Tachymarpis melba*) v gnezditveni koloniji v Švici. Opretili so jih z napravami, ki so zapisovale njihovo lokacijo, kako so aktivne in naklon osi njihovega telesa glede na gravitacijsko (navpično) os. Ko so se ptice po prezimovanju iz podsaharske Afrike ponovno vrnile v Švico, so jih še enkrat ujeli in pregledali zabeležene podatke iz naprav.

Kaj so povedali zapisi v napravah, ki so jih nosili hudourniki?

V obdobju selitve so bili največji predstavniki iz skupine hudournikov aktivni podnevi in ponoči. Na tleh so počivali le v nočnem času, vendar ne vse in cele noči. Na prezimovanju v podsaharski Afriki pa se je njihova aktivnost tako ponoči kot podnevi znižala. Kljub temu zelo verjetno niso spali, saj je bila nočna aktivnost vseeno višja kot ponoči v času gnezdenja, ko ptice spijo na drevesih.

Primerjali so tudi njihov naklon telesa glede na navpično os v času gnezdenja in prezimovanja, ki jim je povedal,

ali so osebki na tleh ali v zraku. Naklon je bil prek celoga dne enak naklonu, ki ga imajo ptice v dnevnem času gnezdenja, kar brez dvoma kaže na to, da te ptice celoten čas prezimovanja preživijo v zraku. Nizka aktivnost ponoči je pomenila dolgo jadranje brez zamaha s perutmi, kar lahko označimo kot neke vrste počitek v letu. Občasne prekinitve leta za nekaj minut znanstveniki s to raziskavo ne morejo izključiti. Vsekakor morajo ptice v letu izpolniti vse življenjske funkcije, kot so prehranjevanje z letječimi žuželkami in izločanje, nadzor gibanja ter vzdrževanje telesne temperature itd.

V zimskem obdobju so znanstveniki zabeležili tudi povečano zamahovanje s perutmi ob zori in mraku. Zjutraj je aktivnost hitro narasla in je bila najvišja ravno ob sončnem vzhodu, potem pa je prek dneva počasi padla. Zvečer so ptice postale ponovno bolj aktivne do sončnega zahoda. Vloge takega ritma jim še ni uspelo pojasniti, vsekakor pa ni povezana s prehranjevanjem. •

Zanimivosti:

- Ptice imajo najvišjo stopnjo metabolizma med vretenčarji. Dolgi leti brez počitka zmanjšujejo njihovo imunsko odpornost.
- Planinski hudourniki lahko s hrano zmanjšajo negativne učinke zelo dolgih letov na imunsko odpornost.
- Dolgi leti planinskih hudournikov nam zastavljajo vprašanje, ali sploh spijo in na kakšen način. Raziskave kažejo, da se pojavljajo obdobja z večjo in manjšo aktivnostjo, kar bi lahko povezali z neko vrsto spanja v času leta. Ni pa seveda nujno, da se med dolgim letom sploh pojavlja pomanjkanje spanja.

Vir:

- LIECHTI, F., WITVLIET, W., WEBER, R., & BÄCHLER, E. (2013): First evidence of a 200-day non-stop flight in a bird. – *Nature communications* 4: 2554.

Gnezdo v gnezdu

Avgusta leta 2013 sem čistil gnezdilnice za povodnega kosa (*Cinclus cinclus*) in v eni izmed gnezdilnic našel prazno gnezdo stržka (*Troglodytes troglodytes*), zgrajeno v gnezdu povodnega kosa. Na vhodu stržkovskega gnezda ni bilo sledi pogostih obiskov. Glede na pozni datum in prazno gnezdo sem sklepal, da je to spalno gnezdo. Pri podrobnem pregledu gnezditvenega gradiva se je izkazalo, da je bilo gnezdo povodnega kosa uporabljeno; vhodna odprtina je bila razširjena, kar je bil znak, da so se mladiči na vhodu prerivali za hrano. Kosovo gnezdo sem previdno razprl in videlo se je, da je bila vsa notranja prostornina zapolnjena s stržkovim gnezdom. Tudi stržkovo gnezdo sem previdno razdril, a v notranjosti ni bilo sledi gnezdenja. V obeh gnezdih je bil mah osnovno gnezditveno gradivo, plasti mahu obeh gnezd pa sta se lepo ločili med seboj.

Aleksander Pritekelj, avgust 2013

Ptičji živelj na zamrznjenih ribnikih v Hrašah

Oba ribnika v Hrašah sta bila kljub otoplitvi v sredini januarja še skoraj v celoti zamrznjena. Na spodnjem ribniku, ki je bil na severnem obrežju deloma odtajan, so počivali (in tudi že sva-tovali) kreheljci (*Anas crecca*) in mlakarice (*A. platyrhynchos*). Trije labodi grbci (*Cygnus olor*) so se trudili zlesti na led, a je bil pretanek, tako da so se šli »ledolomilce«. Velike bele čaplje (*Casmerodius albus*; na sliki) so se sončile na ledu

Miha Podlogar, 18. januar 2015

Iznajdljivost pri graditvi gnezda ne pozna meja

Nedavno sem imel priložnost v starejši hiši pri Galunovih v Hajdošah pri Ptujju fotografirati zelo nenavadno nameščeni gnezdi kmečke lastovke (*Hirundo rustica*). Ena si je gnezdo sezidala kar na ohišju elektro omarice z varovalkami, druga na »krožniku« stropne luči v veži domače hiše. Lastovke so v veži gnezdile do leta 2012. Danes gnezdiijo v lopi, ki je prav tako sestavni del hiše.

Franc Bračko, 6. julij 2013

Oživljeni skobec

Februarja letos sva z možem uspešno oživila skobca (*Accipiter nisus*), ki se je zaletel v okensko steklo v nameri, da upleni sinico na krmilnici. Ujeda je zaradi udarca in padca štiri metre globoko obležala in komaj še kazala znake življenja. Mož jo je pobral in jo takoj začel oživljati. V glavo ji je pihal sapo in jo ogreval pod svojo bundo. Po nekaj minutah se je skobec prebudil iz nezavesti. Prinesla sem pleteno košaro in ga v njej odnesla v hišo. Prav kmalu si je opomogel in začel kljuvati in mahati s perutmi, zato sva ga lahko izpustila.

Zvonka Rupnik, 3. februar 2015

1

Dva laboda grbca sta se spravila na tretjega laboda

// Mirko Gaberšek

1: Samica in samec laboda grbca (*Cygnus olor*) sta proti vsiljivemu tekmeцу nastopila precej bojevito. Eden od njiju mu je stopil na vrat in ga potisnil k tlom, nato pa se mu je celo usedel na trup. Pri tem sta ga oba kljuvala v glavo. foto: Mirko Gaberšek, www.NaIzletu.Si™

Konec februarja smo se odpravili na izlet na grad Otočec. Med sprehodom po otočku je našo pozornost pritegnil zelo zanimiv dogodek. Dva laboda grbca (*Cygnus olor*), samec in samica, sta napadla drugega samca. Eden od njiju mu je stopil na vrat in ga potisnil k tlom, oba pa sta ga pri tem kljuvala v glavo. Nato mu je eden stopil na trup ter se usedel nanj. Sledilo je preganjanje na parkirišče in skoraj na cesto. Vse skupaj je trajalo 12 minut, ko ju je prepodil mimoidoči obiskovalec. Sprehodili smo se še malo po otoku, a ko smo prišli naokrog, so bili vsi trije labodi spet skupaj, tokrat na otočku, in vnovič smo bili priča podobnemu obračunavanju. Šli smo v akcijo in par spodili, saj smo se bali, da bosta samca pokončala. Par ga je potem prenehal napadati in neuspešnega tekmeца do našega odhoda pustil pri miru.

Op. ur. V začetku gnezditvene sezone se začnejo vzpostavljati gnezditvena območja. Ptice so pri njihovi obrambi lahko zelo agresivne, kot se je zgodilo v primeru para labodov grbcev, ki sta agresivno nastopila proti vsiljivemu samcu. Pri obrambi gre včasih celo »za življenje ali smrt«.

Včlani se

v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

foto: Dare Felkonja

Skupaj za ptice in ljudi!

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal(a) član(ica) regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal(a) ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo Svet ptic (4x letno) in po želji strokovno ornitološko revijo Acrocephalus.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2, 1000 Ljubljana, T 01 426 58 75
dopps@dopps.si
www.ptice.si

1

2

3

1// Ustanovljena delovna skupina za varstvo narave pri Planu B

V okviru mreže nevladnih organizacij *Plan B za Slovenijo* je bila ustanovljena delovna skupina za varstvo narave (DSVN). Prizadevala si bo za usklajevanje stališč nevladnih organizacij do ključnih naravovarstvenih politik v Sloveniji in bo s svojim delom poskušala vplivati na to, da bo naša država izboljšala svoj odnos do ohranjanja narave.

Prvega delovnega sestanka nove delovne skupine, ki je bil 17. decembra 2014 v prostorih Okoljskega centra v Ljubljani, se je udeležilo 17 predstavnikov desetih različnih društev: Dinaricum, DOPPS, Morigenos, Temno nebo, Umanotera, Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev, Botanično društvo, Odonatološko društvo, Društvo za proučevanje in varstvo netopirjev in Herpetološko društvo. Delovna skupina je na prvem sestanku obravnavala tri točke: (1) Preverjanje ustreznosti ter možne spremembe Ptičje in Habitatne direktive, (2) Program razvoja podeželja in (3) Nove hidroelektrarne v Sloveniji.

V Plan B so za zdaj včlanjene le štiri nevladne organizacije s področja varstva narave. Poleg DOPPS še Dinaricum, Morigenos in DONDES. Druga društva, katerih predstavniki so se udeležili sestanka delovne skupine, bodo do nadaljnjega sodelovala kot zunanje članice. So pa nekatera že izrazila namero, da se tudi formalno

pridružijo Planu B. Več lahko preberete na spletni strani DOPPS. TJ

2// Izdelava gnezdilnic

Turistično društvo Zagrad ureja v sodelovanju z Dolenjsko sekcijo DOPPS v zagraškem logu naravoslovno pot, na kateri bodo obiskovalci lahko spoznali tudi ptičji svet. Ob poti bodo nameščene gnezdilnice za različne ptičje vrste. Zato smo gnezdilnice za naravoslovno pot izdelovali 1. januarja v prostorih TD Zagrad ob pomoči družin z otroki iz okolice Zagrada.

Več na <http://bernardfreebirds.blogspot.com>. GB

3// Graditev objektov v NRŠZ na pomembni prelomnici

Graditev objektov v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok je na pomembni prelomnici, saj se je v petek, 13. marca 2015, začela izvedba montaže lesene konstrukcije centra za obiskovalce. Na javnem razpisu izbrani izvajalec del Adriaing d.o.o. iz Kopra, ki je v začetku oktobra 2014 začel s pripravljalnimi deli za postavitve načrtovanih objektov v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, je v tem času zaključil z globokim temeljenjem objektov in pripravil temelje centra za obiskovalce, hleva, osrednje opazovalnice ter montažnega objekta ob centru, kot tudi nasip vhodne plošča. Sledila je izgradnja betonske stene

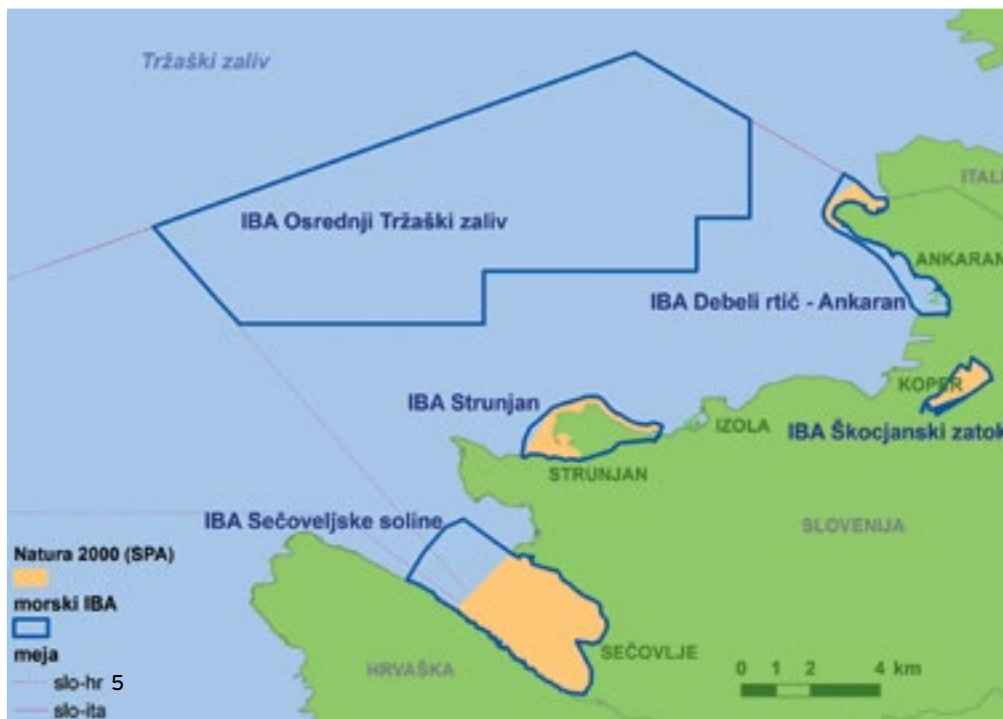
dvigalnega jaška in servisnega prostora v centru ter poglobitve dna za vodno površino pred centrom, ki bo obiskovalcem pred oči privabljala zanimive vrste ptic. Zaključena so tudi dela na platoju obore in okolice hleva s traso učne poti, kot tudi premik zastiralnega nasipa v bližini hleva. Tudi na lokaciji bodoče osrednje opazovalnice so že opravljena zemeljska dela, odstranjen je del zastiralnega nasipa in postavljen nov del skupaj z vodnim zajetjem pred opazovalnico, kamor se bo odpiral podvodni pogled. Izvajalec del je tudi že zgradil betonsko talno ploščo in del sten kleti, ki se sproti zasipavajo. Na opazovališčih 6 in 7 ob laguni je izdelava temeljev še v teku, začela pa so se tudi že dela za postavitve objektov pod ankaransko vpadnico.

Izvajalci so že začeli z montažo konstrukcije centra za obiskovalce, kjer pa jih čakajo še obrtniška in instalacijska dela. Prav zato je tudi v vidika nadaljnjih del po terminskem načrtu ključnega pomena čim hitrejša postavitve konstrukcije. Drugi objekti so z vidika instalacijskih del manj zahtevni, saj so odprtega tipa in glavnino del sestavlja izvedba lesenih konstrukcij. Rok postavitve objektov je začetek junija. Hkrati z drugimi deli se bodo opravljala tudi dela na zunanji ureditvi in komunalni infrastrukturi.

Projekt je poleg svoje arhitekturne zasnove še posebej zanimiv tudi z vidika uporabe materiala, saj bo v lesene objekte vgrajeno skupaj kar 450 kubičnih metrov lesa. Sama gra-

avtorji:

- Ekipa NRŠZ
- Gregor Bernard
- Tomaž Jančar
- Urša Koce
- Primož Kmecl

6

fotografi:

- 1: Polona Valič
- 2: Gregor Bernard
- 3: Iztok Škornik
- 6: Primož Kmecl

ditev predvsem bodočega centra za obiskovalce je ena najkompleksnejših lesenih gradenj v Sloveniji doslej. Za več informacij obiščite spletno stran: <http://skocjanski-zatok.org/ekipa NRŠZ>

4// Zaključno poročilo o telemetriji sredozemskih vranjekov

Konec februarja smo na spletni strani projekta SIMARINE-NATURA (LIFE10NAT/SI/141) objavili zaključno poročilo o telemetriji sredozemskih vranjekov (<http://simarine-natura.ptice.si/rezultati/produkti/>). Poročilo, napisano v angleškem jeziku, je bilo vključeno v obrazložitev novo opredeljenih morskih mednarodno pomembnih območij IBA, na osnovi katerega bo Zavod RS za varstvo narave pripravil predlog posebnih varstvenih območij (SPA) za vključitev v omrežje Natura 2000. Podrobnosti o akciji, od terenskega dela do analize podatkov in končnih rezultatov te obsežne triletno raziskave, lahko preberete v poročilu, v katerem je poudarek na identifikaciji morskih IBA v slovenskem morju. Kot zanimivost pa naj v tej novički omenimo še vranjeko, ki smo jih spremljali tudi na selitvi na Hrvaško. O Šimetu in Ugu, ki smo ju kot prva spremljali na poti na gnezdišča, smo že pisali. Poleg njih pa smo lahko opazovali potovanja še štirih vranjekov, Mihija, Antje, Roka in Jakoma, ki so med sredino oktobra lani in začetkom

februarja letos odpotovali vsak na svoj konec hrvaškega Jadrana. Drugoletni Mihi je potoval najdlje na jug: ustalil se je le dobrih 30 kilometrov pred Splitom in tako za skoraj 120 kilometrov "prehitel" vranjeka Šimeta, ki se je leta 2012 odselil na otok Molat. Mihi se je pred potovanjem v Dalmacijo sicer že dvakrat odpravil na jug: prvič februarja lani, ko je za teden dni odpotoval na obalo med Porečem in Rovinjem, drugič pa nekaj dni pred veliko selitvijo, ko je v Istro pokukal za manj kot dva dni. Ante je odpotoval v svoj rojstni kraj. Na otok Oruda pri Lošinjcu se je verjetno vračal že prejšnja leta, saj so odrasli vranjeki zelo zvesti svojim gnezdiščem. Ante bo spomladi dopolnil pet let, kar pomeni, da je gnezditveno sposoben že drugo ali tretje leto. V Kvarner se je odpravil tudi Roko, ki je do cilja potoval štiri dni. Rokov oddajnik še vedno pošilja podatke z otoka Unije. Mladi Jakomo jo je februarja mahnil v Istro, natančneje v okolico Vrsarja. Njegov selitveni vzorec je zelo podoben vzorcu prve selitve vranjeka Mihija. Oba sta v Istro najprej odpotovala samo za nekaj dni, se vrnila v Izolo in se nato vnovič odpravila v Istro. Gre za mlada osebka, ki še nista dozorela za gnezditve, zato se jima ob prvi selitvi na jug verjetno ni mudilo. UK

5// Razglášena nova morska Mednarodno pomembna območja za ptice (IBA)

Konec februarja se je na projektu SIMARINE-NATURA (LIFE10NAT/

SI/141) zgodila še ena pomembna prelomnica: BirdLife International je na osnovi našega strokovnega predloga, ki smo ga izdelali pozimi, potrdil nova morska Mednarodno pomembna območja za ptice (IBA). V uradni inventar je bilo tako vključeno eno povsem novo območje (IBA Osrednji Tržaški zaliv), eno obstoječe območje (IBA Debeli rtič) pa je bilo razširjeno in preimenovano v IBA Debeli rtič - Ankaran. Nova območja smo identificirali na osnovi podatkov o sredozemskih vranjeki (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*), ki smo jih zbrali med projektom s pomočjo večkratnih popisov na čolnu, GPS-telemetrije in obalnih opazovanj vranjekov, ki se v velikih skupinah prehranjujejo v obrežnem pasu morja. Kriteriji, ki so morali biti izpolnjeni za priključitev območij omrežju IBA, so zadostna številčnost in rednost pojavljanja sredozemskih vranjekov na teh območjih. Mejna številčnost vranjekov, s katero je dosežen kriterij zadostne številčnosti, je 300 osebkov, kar pomeni 1 % njihove populacije. V BirdLife-ovem uradnem inventarju IBA imamo od letošnjega marca tako skupno pet območij za morske ptice, poleg zgoraj omenjenih še IBA Strunjan, IBA Sečoveljske soline in IBA Škocjanski zatok. Vsa razen slednjega se deloma ali v celoti razširjajo v morskem okolju. Strokovno poročilo o novih IBA smo že posredovali Zavodu RS za varstvo narave, ki je pristojen za izdelavo predloga SPA, ki naj bi bila vključena v omrežje Natura 2000

do konca avgusta letošnjega leta. O novih morskih IBA v Sloveniji bomo podrobneje pisali v prihodnji številki revije Svet ptic.

Projekt SIMARINE-NATURA se financira iz sredstev LIFE, finančnega instrumenta Evropske unije za okolje. UK

6// Mednarodna delavnica o preprečevanju ilegalnega lova ptic

Sredi februarja smo se udeležili dveh delavnic v Madridu, in sicer delavnice o evropski zakonodaji na področju ilegalnega ubijanja in lovljenja ptic v organizaciji našega španskega partnerja SEO ter o monitoringu ilegalnega ubijanja in lovljenja ptic v Sredozemlju, ki jo je organiziral BirdLife International. Na prvi delavnici so bila sprejeta priporočila za začetek dela Evropske mreže proti okoljskim zločinom (ENEC) ter usklajevanje evropske zakonodaje na tem področju. Druge delavnice so se udeležili delegati BirdLife partnerjev iz celotnega Sredozemlja, delegati nekaterih drugih evropskih partnerjev ter nekaterih mednarodnih organizacij, med drugimi tudi mednarodne lovske zveze FACE. Delavnica je bila pomembna za izmenjavo izkušenj in oblikovanje smernic za opravljanje rednega monitoringa ilegalnih aktivnosti. Poudarjenih je bilo nekaj primerov dobre prakse, dogovorili pa smo se tudi za izmenjavo protokolov monitoringa. PK

ORNITOFON

Mlakarica gnezdi na nenavadnem mestu

// Barbara Vidmar

Pogled na mlakarico (*Anas platyrhynchos*) z njenimi mladiči je prav prisrčen, lahko pa tudi osupljiv, če skupinico mladih račk v družbi njihove mame zagledamo v tretjem nadstropju bloka ali v vrtni uti. Mlakarice se zbirajo v pare že jeseni, gnezdit pa pričnejo šele nekaj mesecev kasneje, in sicer marca.

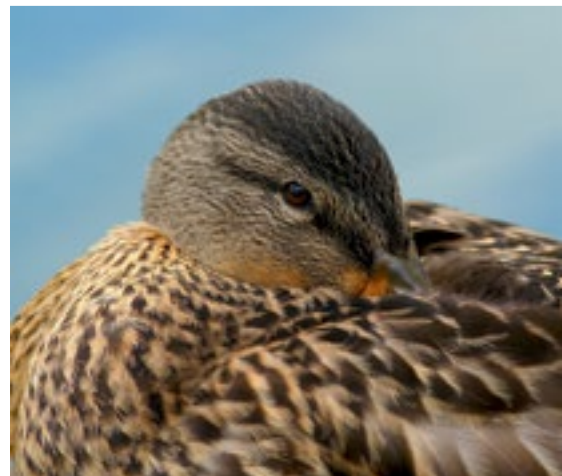

foto: Aleksander Čufar

Gnezdo in valjenje

Naše najpogostejše race si največkrat za gnezdenje izberejo mesto blizu vode, ki ga dobro skrijejo med obvodnim rastlinjem. Njihovo gnezdo je narejeno iz listov in trav ter obloženo s puhom, ki si ga mlakarica izpulji iz prsnega dela telesa. Leže okoli 12 jajc. Kljub jajcem v gnezdu pa se samica vsak dan pridruži samcu, ki jo čaka na vodni površini. V njegovi družbi se varno nahrani in si nabere novih moči. Ko samica zleže vsa jajca, se prične valjenje, med katerim zapusti gnezdo le za kratek čas, da se nahrani. Če morda najdete gnezdo z jajci, ga pustite pri miru, saj je mlakarica skoraj gotovo v bližini. Mladiči se bodo izvalili po približno 28 dneh. Takrat se tudi konča vez med samico in samcem. Le-ta se pridruži skupini drugih samcev in se prične goliti.

Gnezdo mlakarice smo našli na nenavadnem mestu

Gnezdo mlakarice pa lahko najdete tudi v balkonskem koritu v višjem nadstropju bloka, a naj vas ne skrbi. Mladiči mlakarice preživijo tudi skok z višjih nadstropij. Lahko se zgodi, da je med gnezdom in več sto metrov oddaljeno vodno površino za novo izvaljene mladiče ovira, ki se vam zdi težko premostljiva, kot je npr. bolj prometna cesta. Tudi v tem primeru se čim manj vmešavajte, saj samice največkrat same najvarneje pripeljejo mladiče do vode.

Če menite, da je pomoč mlakarici z mladiči nujno potrebna, jim lahko pomagate na naslednji način. Opazujte, na katero vodno telo odleti samica in se tam hrani čez dan. Približno teden dni pred izvalitvijo mladičev, torej okoli 21 dni od začetka valjenja, gnezdo ogradite z gosto, približno pol metra visoko mrežo, ki bo onemogočila mladičem, ko se bodo izvalili, da bi zapustili gnezdišče. Mrežo namestite nekoliko stran od gnezda, da bo lahko mlakarica brez težav zapustila gnezdo in se vanj vrnila.

Ko se mladiči izvalijo, jih polovite v kletko za prenašanje živali ali v kartonsko škatlo z luknjami. Samica naj mladiče ves čas sliši. Priporočljivo je, da prenašanje mladičev opravlja le en človek, da se samica ne prestraši in jih ne zapusti. Samica bo morda medtem odletela stran. Takrat za nekaj minut položite kletko na tla ter počakajte, da se vrne in ponovno vzpostavi glasovni stik z mladiči. Ko boste prispeli do vodne površine, kjer se ponavadi samica prehranjuje, položite kletko za nekaj minut na tla in počakajte, da mladiči po glasu prepoznajo samico. Šele potem jih lahko spustite iz kletke, saj se drugače takoj razpršijo po okolici in morda nikoli več ne najdejo svoje mame. Zavedati pa se morate, da se morda samica zaradi našega posredovanja ne bo nikoli več vrnila nazaj k mladičem.

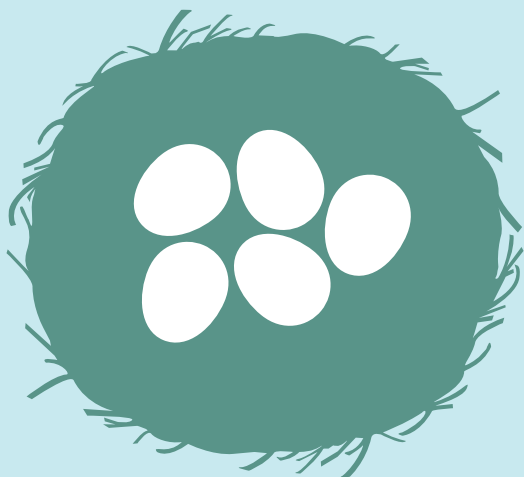
Če je le mogoče, pustite naravi, da gre svojo pot, saj lahko s svojim posredovanjem naredite več škode kot korist. Mladiči, ki so bili izvaljeni na balkonih, bodo za svoje gnezdišče verjetno izbrali podoben kraj, zato bo v prihodnje takšnih primerov gnezditve vedno več.

Za nasvet, kako ravnati v podobnih primerih, lahko pokličete na DOPPS-ov ornitofon na tel. št. 01/426 58 75.

OPOZORILO: Premikanja mladičev se lahko lotevate le, če imate možnost, da ograjeno gnezdo opazujete vsak dan, sicer lahko mladiči poginejo zaradi dehidracije in lakote, ker ne morejo takoj do vode, ali pa postanejo žrtve plenilcev!

Vir:

- http://www.rspb.org.uk/makeahomeforwildlife/advice/helpingbirds/nesting_mallards/
- http://www.rspb.org.uk/makeahomeforwildlife/advice/helpingbirds/nesting_mallards/ducklings.aspx
- <http://wildliferehabber.com/?q=content/duck-information>

Kako lahko pomagate

Članstvo

Pridružite se nam in uživajte številne članske ugodnosti in aktivnosti.

Donacija

Namenite svojo podporo neposredno izbranemu projektu in našemu delu.

Postanite prostovoljec

Pridružite se več kot 300 aktivnim prostovoljcem društva.

Čudovito darilo

Razveselite najdražje z darom, ki bo v pomoč naravi.

Posebno za vas: Vseživljenjska članarina

Postanite član za vse življenje in podarite svoj prispevek k ohranjanju narave. Prestižna oblika članstva za vse, ki se zavedate velikega pomena dolgoročne podpore delovanju društva.

ptice.si

T 01 426 58 75

www.facebook.com/pticeDOPPS

Pridružite se nam!

Naše delo ni mogoče brez sodelovanja in radodarnosti ljudi, kot ste vi. Uspešne zgodbe lahko pišemo le skupaj, zato potrebujemo vaš glas in podporo. Vsakdo lahko prispeva in soustvarja. Veselimo se, da vas bomo spoznali.

